

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ
ΤΕΧΝΩΝ

**“Φωτογραφική καταγραφή του Αθηναϊκού Μοντερνισμού
(21ος αιώνας)”**

Πτυχιακή Εργασία

Κωνσταντίνα Τσέτσου, Α.Μ. 19677105

Επιβλέπων καθηγητής: Γεώργιος Μαχιάς Λέκτορας

Αθήνα 2023

Επιβλέπων καθηγητής :
Γεώργιος Μαχιάς, Λέκτορας

Α΄ Βαθμολογητής :
Αριστείδης Τσινάρογλου, Λέκτορας

Β΄ Βαθμολογητής :
Γεώργιος Βρεττάκος, Λέκτορας

Υπεύθυνη Δήλωση :

Βεβαιώνω ότι, είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Η

ΔΗΛΟΥΣΑ

Κωνσταντίνα Τσέτσου

Πνευματικά Δικαιώματα

Στον Εσωτερικό Κανονισμό του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής στη σελίδα 50553 γίνεται αναφορά στον νόμο 2121/1993 περί πνευματικής ιδιοκτησίας στον οποίο υπόκειται η πτυχιακή εργασία.

Η διπλωματική εργασία αποτελεί προϊόν συνεργασίας του φοιτητή και των μελών Δ.Ε.Π. επίσης των Ακαδημαϊκών Υποτρόφων, ΕΔΙΠ και των ΠΔ 407/80. Στα προαναφερόμενα φυσικά πρόσωπα ανήκουν τα πνευματικά δικαιώματα της δημοσίευσης των αποτελεσμάτων της διπλωματικής εργασίας στις ανακοινώσεις σε επιστημονικά συνέδρια και σε επιστημονικά περιοδικά.

Η διπλωματική εργασία και ότι άλλο έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια της εκπόνησης ή θα προκύψει από αυτήν όπως τα πιθανά δικαιώματα ευρεσιτεχνίας ή εμπορικής εκμετάλλευσης, προστατεύονται με τη νομοθεσία Ν.2121/93 περί πνευματικής ιδιοκτησίας και ανήκουν στο φοιτητή, τον επιβλέποντα/ουσα της πτυχιακής εργασίας, και στο Τμήμα Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών.

Περίληψη

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία παρουσιάζεται μια προσπάθεια αποτύπωσης του Αθηναϊκού Μοντερνισμού που συνεχίζει να υπάρχει και να εξελίσσεται στην Αθήνα του σήμερα. Τα κτίρια που επέλεξα να φωτογραφίσω βρίσκονται στις περιοχές Πειραιάς και Καλλιθέα. Χτίστηκαν από το 2000 και έπειτα και παρουσιάζουν τόσο αρχιτεκτονικό, όσο και φωτογραφικό ενδιαφέρον. Η μοντέρνα περίοδος είναι μια περίοδος στην ιστορία της αρχιτεκτονικής και γενικότερα των τεχνών που σημάδεψε την Αθήνα, αλλά και συνεχίζει μέχρι και τον 21ο αιώνα να ασκεί επιρροή ακόμα και αν ο μεταμοντερνισμός έχει κάνει την εμφάνιση του.

Λέξεις Κλειδιά : Αρχιτεκτονική φωτογραφία, Αθηναϊκός Μοντερνισμός.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
1.1. Αθηναϊκός Μοντερνισμός: Πότε/πώς εμφανίστηκε και τα χαρακτηριστικά του.....	5
1.2. Σημαντικοί μοντέρνοι αρχιτέκτονες σε Ελλάδα και Ευρώπη και τα έργα τους.	9
1.3. Αθηναϊκός Μοντερνισμός στην Ελλάδα του σήμερα (21ος αιώνας).	11
2. Αρχιτεκτονική Φωτογραφία	13
2.1. Φωτογράφοι αρχιτεκτονικής	16
3. Φωτογραφικός εξοπλισμός και επεξεργασία εικόνων	20
3.1 Piraeus Port Plaza 2 - Κτίριο Ε (Πρώην Λιθογραφείο Παπαστράτου) : οδός Γραβιάς 35, Πειραιάς.	22
3.2 Piraeus Port Plaza 1 - Κτίριο Γραφείων (Πρώην Αποθήκες Παπαστράτου) : οδός Μαυρομιχάλη 13, Πειραιάς.	24
3.3 Eurobank : οδός Γραβιάς Πειραιάς.	27
3.4 Mediterranean Shipping Company Greece S.A. : συμβολή οδών Ναυαρίνου και Γούναρη, Πειραιάς	30
3.5 Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος : Λεωφόρος Συγγρού 364, Καλλιθέα.	32
3.6 Maran Dry Management : οδός Δοϊράνης 216-226, Καλλιθέα.	37
3.7 Συγκρότημα Εταιρειών : Λεωφόρος Συγγρού 348, Καλλιθέα.....	40
3.8 Πολυκατοικία : οδός Λυσικράτους 24, Καλλιθέα	43
3.9 Πολυκατοικία : συμβολή των οδών Λυσικράτους και Ηρακλέους, Καλλιθέα.	45
3.10 Πολυκατοικία (Riviera Residence I - Athens Riviera) : οδός Δοϊράνης 225, Καλλιθέα.	47
3.11 Πολυκατοικία (Riviera Residence II - Athens Riviera) : οδός Δοϊράνης 230, Καλλιθέα.	49

Συμπεράσματα	52
Βιβλιογραφία	53
Εικονογράφηση (Πηγές).....	55
Παράρτημα Α'	57

Ευχαριστίες

Με αφορμή την συγγραφή αυτής της πτυχιακής εργασίας, όπου είναι και η τελευταία εργασία που καλούμε να διεκπεραιώσω για την ολοκλήρωση των σπουδών μου θα ήθελα να ευχαριστήσω τους δικούς μου ανθρώπους που ήταν δίπλα μου και με στήριζαν καθόλη την διάρκεια αυτής της διαδρομής. Οφείλω επίσης ένα τεράστιο ευχαριστώ σε όλους τους καθηγητές της σχολής, όπου από τον κάθε ένα ξεχωριστά πήρα γνώσεις που θα με βοηθήσουν στην μετέπειτα επαγγελματική μου πορεία. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή της πτυχιακής μου εργασίας, τον κύριο Γιώργο Μαχιά για την στήριξη και την βοήθεια που μου πρόσφερε.

Εισαγωγή

Η αρχιτεκτονική φωτογραφία υπάρχει για να μας θυμίζει τα παλαιότερα και να μας γνωστοποιεί τα νέα κατασκευαστικά επιτεύγματα. Επιπλέον, το κίνημα του μοντερνισμού αποτελεί ένα μεγάλο κεφάλαιο για την αρχιτεκτονική και ειδικότερα για την αρχιτεκτονική της Αθήνας.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας πτυχιακής εργασίας θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή στο μοντέρνο κίνημα και στην επίδραση του στην αρχιτεκτονική στην Ευρώπη, αλλά κυρίως της Ελλάδας, όπου μας ενδιαφέρει περισσότερο. Ακόμα θα αναφερθούν οι σημαντικότεροι αρχιτέκτονες και τα έργα τους, καθώς και θα αναλυθεί και η επίδραση του μοντερνισμού στην αρχιτεκτονική του σήμερα, του 21ου αιώνα. Έπειτα, σε δεύτερο επίπεδο θα αναλυθεί η έννοια αρχιτεκτονική φωτογραφία, καθώς και θα παρατεθούν και ορισμένοι φωτογράφοι που ασχολούνται με αυτόν τον τομέα. Τέλος θα γίνει αναφορά στον φωτογραφικό εξοπλισμό που χρησιμοποίησα για την παραγωγή του έργου μου, καθώς και μια σύντομη αναφορά σε κάθε κτίριο που φωτογραφήθηκε ξεχωριστά.

1.1. Αθηναϊκός μοντερνισμός: Πότε/πώς εμφανίστηκε και τα χαρακτηριστικά του.

Στις αρχές του 19ου αιώνα και πιο συγκεκριμένα το 1830, η Ελλάδα γίνεται ανεξάρτητη και έτσι συντίθεται το νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1834 πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους γίνεται η Αθήνα. “Τα κτίρια που κατασκευάζονταν εκείνη την περίοδο ήταν κατά κύριο λόγο νεοκλασικά. Ολόκληρη η Ευρώπη στις αρχές τουλάχιστον του 19ου αιώνα απέπνεε έναν αέρα νεοκλασικισμού, όμως στον δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου στην Ευρώπη ξεκινάει μια νέα περίοδος.”¹

Η Ευρώπη εγκαταλείπει πλέον το πρότυπο του νεοκλασικισμού και ξεκινά να δημιουργεί μια νέα αρχιτεκτονική γλώσσα, η οποία απασχολεί μέχρι και σήμερα τους αρχιτέκτονες σε όλη την Ευρώπη, αλλά και ευρύτερα τους καλλιτέχνες. Έτσι λοιπόν, εμφανίζεται το κίνημα του μοντερνισμού στις τέχνες και ειδικότερα στην αρχιτεκτονική. Ο μοντερνισμός ήρθε για να αντιδράσει σε ότι προηγήθηκε, να απορρίψει κάθε αναχρονιστική αντίληψη και να δώσει πρωτοφανής ιδέες παγκοσμίως.

Την ίδια στιγμή όπου η Ευρώπη εκσυγχρονίζεται και η αρχιτεκτονική εξελίσσεται τυπολογικά και κατασκευαστικά στα πρότυπα του μοντερνισμού, η Ελλάδα συνεχίζει να κατασκευάζει νεοκλασικά κτίρια. Θα αργήσει αρκετά να έρθει και να κυριαρχήσει στην Αθήνα η μοντέρνα αρχιτεκτονική, η οποία όμως θα εδραιωθεί και το 1986 ο διάσημος κριτικός της αρχιτεκτονικής Kenneth Frampton θα γράψει το εξής: “... δεν υπάρχει ίσως άλλη πρωτεύουσα στον κόσμο στην οποία να μπορεί κανείς να βρει μια τόσο πλατιά αποδοχή της μοντέρνας αρχιτεκτονικής... Η Αθήνα είναι σίγουρα η κατεξοχήν μοντέρνα πόλη...”²

¹ Architects & designers in Greece. (2019). *Αθηναϊκός μοντερνισμός, η συνέχεια*. Grad review (issue 04). Ανακτήθηκε 26/4/23 , από https://issuu.com/gradreview/docs/grad_issue_4_pages_ld_compressed

² Αναστασάκης, Μ. MA001.18 Εισαγωγή στον Αθηναϊκό Μοντερνισμό | Introduction to Athenian Modernism. *Grad Review*. Ανακτήθηκε 26/4/23 , από <http://www.gradreview.gr/2017/06/introduction.to.athenian.modernism.html>

“Από τότε που η Αθήνα έγινε η πρωτεύουσα της Ελλάδας είχε να αντιμετωπίσει τεράστια οικιστική πίεση, την οποία τα νεοκλασικά κτίρια δεν θα άντεχαν, διότι σε πολλές περιπτώσεις ήταν διώροφα και όχι τόσο καλά κατασκευασμένα.”³ Στην πορεία ακολούθησαν επίσης και άλλα ιστορικά γεγονότα όπως η Μικρασιατική Καταστροφή και η έλευση προσφύγων, ο εμφύλιος, οι παγκόσμιοι πόλεμοι, όπου άμβλυναν την ανάγκη εκσυγχρονισμού και οικιστικής ανάπτυξης, ανοικοδόμησης των πόλεων. Αυτός ήταν και ένας σημαντικός λόγος όπου αρχές με μέσα του 20ου αιώνα η Αθήνα ξεκινά με αργούς ρυθμούς να εγκαταλείπει τον κλασικισμό και να περνά σε ένα μεταβατικό στάδιο που θα οδηγούσε στην αμιγώς μοντέρνα αρχιτεκτονική. Έτσι “η αρχιτεκτονική στην Αθήνα μπαίνει σε μια φάση εκλεκτικισμού”⁴, όπου βέβαια δεν θα κρατήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα. “Θα ακολουθήσουν διάφορες αξιόλογες προσπάθειες κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου από πολλούς καταξιωμένους αρχιτέκτονες ακροβατώντας στα όρια μεταξύ κλασικής και μοντέρνας αρχιτεκτονικής προσπαθώντας να γεφυρώσουν την παράδοση με το καινούριο.”⁵ Εν τέλη το αστικό περιβάλλον στα μέσα του 20ου αιώνα ειδικά μετά τον Β’ Παγκόσμιο πόλεμο μεταβάλλεται αμιγώς στα πρότυπα που είχε επιβάλλει ο μοντερνισμός. Το κράτος είχε άμεσα ανάγκη να ανασυγκροτηθεί, να εκσυγχρονιστεί, να ανοικοδομηθεί και έτσι η Αθήνα αρχίζει να μετατρέπεται σε μια μοντέρνα πόλη.

Πολλοί καταξιωμένοι Έλληνες αρχιτέκτονες σπουδάζουν και δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό φέρνοντας και στην Ελλάδα νέα ιδιώματα για να πραγματοποιηθεί η μετάβαση στο μοντέρνο. Αντίθετα για τους αρχιτέκτονες που δραστηριοποιούνταν και είχαν σπουδάσει αμιγώς στην Ελλάδα δεν υπήρχε επαρκής

³ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLaugqXqA00>

⁴ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLaugqXqA00>

⁵ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLaugqXqA00>

ενημέρωση για την καινούρια τάση που είχε εμφανιστεί ήδη στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ένιωθαν ότι κάτι καινούριο έρχεται, ότι έπρεπε να στραφούν σε μια νέα αρχιτεκτονική μέθοδο, αλλά δεν ήξεραν ακριβώς περί τίνος πρόκειται, με αποτέλεσμα να πειραματιστούν αρκετά μέχρι να φτάσουν να κατασκευάζουν κτίρια που να μπορούν να χαρακτηριστούν αμιγώς μοντέρνα.

“Στην Ευρώπη ο πρώιμος μοντερνισμός (Art Nouveau όπως είναι γνωστό) εμφανίζεται τέλη του 19ου αιώνα, στην Ελλάδα έρχεται αρχές του 20ου αλλά δεν θα ευδοκιμήσει, καθώς έχουμε πολύ λίγα παραδείγματα.”⁶ Μην ξεχνάμε επίσης πως η μετάβαση δεν ήταν εύκολη. Οι επιρροές από την ανατολή δεν έλειπαν καθ’ όλη την διάρκεια του 20ου αιώνα αν και μιλάμε για μια ευρωπαϊκή χώρα. Σε αυτή την μεταβατική περίοδο μέχρι να εδραιωθεί για τα καλά ο μοντερνισμός στην χώρα υπάρχει και ένας εξωτισμός, οριενταλισμός παράλληλα με την άνθιση του.

Ακόμα δυο πολύ σημαντικοί λόγοι που άνοιξαν τον δρόμο στην ανάπτυξη και εδραίωση της μοντέρνας αρχιτεκτονικής τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα, ήταν τα νέα τεχνολογικά επιτεύγματα και τα σύγχρονα οικοδομικά υλικά. Οι αρχιτέκτονες πλέον και οι κατασκευαστικές εταιρείες είχαν στα χέρια τους οικονομικά και εύπλαστα υλικά με πρωταγωνιστή το οπλισμένο σκυρόδεμα, γνωστό και ως μπετόν αρμέ για να δημιουργήσουν ένα μοντέρνο κτίριο. Το ατσάλι, τα τούβλα, το γυαλί και το μάρμαρο κυρίως Ιταλικής προέλευσης είναι μερικά ακόμα υλικά που συντελούν στην δημιουργία μοντέρνας αρχιτεκτονικής, μιας αρχιτεκτονικής που θα ικανοποιεί όλες τις ανθρώπινες ανάγκες. Το οπλισμένο σκυρόδεμα εκτός από φθινό και εύκολα διαχειρίσιμο υλικό εξασφαλίζει σταθερότητα και αντοχή σε ένα κτίριο. Το ατσάλι σε συνδυασμό με το γυαλί παρέχουν διαφάνεια και ελαφρότητα. Ακόμα, “όσο περισσότερες γυάλινες επιφάνειες έχει ένα κτίριο, τόσο πιο πολύ φως και αέρας εξασφαλίζεται”⁷, ενώ το μάρμαρο προσθέτει μια κομψότητα.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να τονιστεί πως δεν είναι όλα τα κτίρια που χτίζονται από τις αρχές του 20ου αιώνα μέχρι και σήμερα μοντέρνα. Κατα γενική

⁶ Μορφολογία - Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών (http://morfologia.arch.duth.gr/3o_etos/3o_exam_VI/eklektikismos.pdf)

⁷ Χαραλαμπίδης, Α. (1995). *Η τέχνη του εικοστού αιώνα*. University Studio Press.

ομολογία οι μοντέρνοι αρχιτέκτονες ακολουθούν πιστά μια τυπολογία, ένα είδος κοινού λεξιλογίου με ορισμένους κανόνες της μοντέρνας αρχιτεκτονικής. Έτσι λοιπόν, ένα μοντέρνο κτίριο πρώτα απ' όλα μορφολογικά πρέπει να είναι λιτό χωρίς καμία είδους περιττή διακόσμηση, αλλά πάνω από όλα πρέπει να είναι λειτουργικό, να καλύπτει δηλαδή κάθε ανάγκη και άνεση των ανθρώπων όπως σταθερή κατασκευή, χρηστικοί χώροι, εύκολη πρόσβαση σε όλα τα μέρη του κτιρίου, επαρκής φωτισμός και εξαερισμός, αίσθηση ευρυχωρίας και ασφάλειας κ.α. “Γι' αυτό τον λόγο οι αρχιτέκτονες είναι αναγκαίο πρώτα να προσδιορίζουν τον σκοπό που κατασκευάζουν ένα κτίριο και έπειτα να σχεδιάζουν την μορφή του”⁸. Άλλα χαρακτηριστικά της μοντέρνας αρχιτεκτονικής είναι : απόλυτες συμμετρίες και ομοιομορφία, ξεκάθαρες, μινιμαλιστικές φόρμες, γήινα-ουδέτερα χρώματα κατά βάση το λευκό, μεγάλα οριζόντια παράθυρα, επίπεδες στέγες και κυκλικούς φεγγίτες.

Τα πρώτα δείγματα μοντέρνας αρχιτεκτονικής στην Αθήνα ήταν κυρίως κτίρια γραφείων, σχολεία και δημόσια κτίρια. “Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο επικράτησε ένας νέος κτιριακός τύπος που ονομάστηκε πολυκατοικία”⁹ και ήρθε να αλλάξει το αστικό τοπίο της πόλης και την ζωή των κατοίκων της. Η σύγχρονη ζωή επέβαλε νέες οικονομικότερες μορφές κατοίκησης, εξοικονομώντας χώρο, χτίζοντας περισσότερα διαμερίσματα ανά όροφο, αλλά και παρέχοντας βασικές ανέσεις στους κατοίκους όπως κεντρική θέρμανση, ηλεκτρικό ρεύμα, ανελκυστήρα και χώρο στάθμευσης. Έτσι για να καλυφθούν οι προαναφερόμενες ανάγκες χτίστηκαν και χτίζονται πολυκατοικίες.

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι και κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου είχαν αρχίσει να χτίζονται πολυκατοικίες στην Ελλάδα. Εκείνη την περίοδο άνθρωποι οικονομικά εύρωστοι με ευρωπαϊκές ιδέες χρηματοδοτούσαν για την ανέγερση πολυκατοικιών στα οικοπέδα που είχαν στην ιδιοκτησία τους. “Ήταν δηλαδή και ιδιοκτήτες των οικοπέδων και ιδιοκτήτες των κτιρίων, κάτι το οποίο άλλαξε μετά τον πόλεμο διότι επικράτησε ο θεσμός της αντιπαροχής, δηλαδή ο

⁸ Χαραλαμπίδης, Α. (1995). *Η τέχνη του εικοστού αιώνα*. University Studio Press.

⁹ Αναστασάκης, Μ. MA001.18 Εισαγωγή στον Αθηναϊκό Μοντερνισμό | Introduction to Athenian Modernism. *Grad Review*. Ανακτήθηκε 26/4/23 , από <http://www.gradreview.gr/2017/06/introduction.to.athenian.modernism.html>

ιδιοκτήτης του οικοπέδου προσφέρει το οικόπεδο σε κάποιον κατασκευαστή με αντάλλαγμα κάποια διαμερίσματα.”¹⁰

Δυστυχώς με το πέρασμα των χρόνων και έπειτα από τους δυο αιματηρούς πολέμους και τον εμφύλιο, μετά από όλα αυτά τα ιστορικά γεγονότα που στιγμάτισαν τον ελληνισμό και φτάνοντας στο σήμερα όλα γίνονται για το προσωπικό όφελος του καθενός, χωρίς να σκέφτονται την δημόσια εικόνας της πόλης και την ποιότητα της αρχιτεκτονικής. Γι’ αυτό το ζήτημα θα αναφερθώ εκτενέστερα σε επόμενη ενότητα.

1.2. Σημαντικοί μοντέρνοι αρχιτέκτονες σε Ευρώπη και Ελλάδα

Προτού πούμε δυο λόγια για την μοντέρνα αρχιτεκτονική του σήμερα και το πως έχει διαμορφωθεί και συνεχίζει να διαμορφώνεται οικιστικά η Αθήνα είναι σημαντικό να υποθούν λίγα λόγια για τους αρχιτέκτονες που υποστήριξαν το μοντέρνο κίνημα (Έλληνες και ξένοι) και χάρισαν στην Ευρώπη και ειδικότερα στην Ελλάδα του 20ου αιώνα σημαντικά έργα, τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικά τα οποία είναι αναγκαίο να γνωρίζουμε.

"Αδιαμφισβήτητα πρωτοπόροι αρχιτέκτονες του μοντέρνου κινήματος παγκοσμίως υπήρξαν ο Walter Gropius, ο Ludwig Mies van der Rohe και ο Le Corbusier".¹¹ Ο Walter Gropius είναι γνωστός για τον σχεδιασμό του κτιρίου και την ίδρυση της σχολής Bauhaus (Εικόνα 1) στην Γερμανία που αποτελεί την επιτομή του μοντέρνου κινήματος σε όλο τον κόσμο. Αλλά και στην Ελλάδα δημιούργησε ένα σπουδαίο κτίριο που υπάρχει μέχρι και σήμερα, αυτό της Αμερικανικής Πρεσβείας (Εικόνα 2). Ο Γερμανός Ludwig Mies van der Rohe, εφύια της μοντέρνας αρχιτεκτονικής αφήνει και αυτός πίσω του σπουδαία κατασκευαστικά έργα, όπως το περίπτερο της Βαρκελώνης (Εικόνα 3). Τέλος, ο Ελβετός Le Corbusier αποτέλεσε μια από τις μεγαλύτερες μορφές της αρχιτεκτονικής παγκοσμίως, πρότυπο για τους ανερχόμενους αρχιτέκτονες, ο οποίος επηρέασε και σε πολύ μεγάλο βαθμό την

¹⁰ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLauqeXqA00>

¹¹ (<https://www.architecture.com/explore-architecture/modernism>)

ελληνική μοντέρνα αρχιτεκτονική. Εμβληματικό του έργο αποτελεί η Villa Savoye στην Γαλλία (Εικόνα 4).

Σαφώς υπήρξαν και πολλοί άλλοι σημαντικοί Ευρωπαίοι αρχιτέκτονες που συντέλεσαν στην ανάπτυξη, επέκταση και διάδοση της μοντέρνας αρχιτεκτονική παγκοσμίως με τα έργα τους που είναι αδύνατον να αναφερθούν όλοι.

Στην Ελλάδα κατά την μοντέρνα περίοδο στον τομέα της αρχιτεκτονικής του 20ου αιώνα πρωτοστάτησαν οι Δημήτρης Πικιώνης, Κυριάκος Παναγιωτάκος, Άρης Κωνσταντινίδης, Πάτροκλος Καραντινός, Πάνος Τζελέπης, Δημήτρης Φωτιάδης, Μανώλης Κριεζής, Νίκος Μητσάκης, Θουκυδίδης Βαλεντής, Γεώργιος Κοντολέων, Αλέξανδρος Δραγούμης, Ρέννος Κουτσούρης, Κίμων Λάσκαρης, Δημήτρης Κυριακός, Εμμανουήλ Βουρέκας, Προκόπης Βασιλειάδης, Σπύρος Στάικος, Νίκος Βαλσαμάκης, Περικλής Σακελλάριος, Τάκης Ζενέτος, Ιωάννης Βικέλας, Αλέξανδρος Τομπάζης και Κυριάκος Κρόκος.

Όλοι αυτοί οι σπουδαίοι μοντέρνοι αρχιτέκτονες συνέβαλαν στην οικιστική διαμόρφωση της Ελλάδας και πιο συγκεκριμένα της Αθήνας του 20ου αιώνα. Χάρισαν στην χώρα μας σπουδαία κατασκευαστικά έργα που έχουν μείνει ήδη στην ιστορία. Έτσι λοιπόν, μερικά έργα εξ αυτών που προαναφέρθηκαν και έχουν μείνει στην ιστορία της ελληνικής μοντέρνας αρχιτεκτονικής και ξεχώρισα και εγώ μετά την έρευνα που έκανα για την παρούσα πτυχιακή εργασία είναι τα εξής : Η μπλε πολυκατοικία του Κυριάκου Παναγιωτάκου στα Εξάρχεια (Εικόνα 5), το γυμναστήριο του Μαράσλειου σχολείου στο Κολωνάκι του Νίκου Μητσάκη (Εικόνα 6), το σχολείο κάτω από την ακρόπολη του Πάτροκλου Καραντινού (Εικόνα 7), το περίφημο σπίτι στην Ανάβυσσο του Άρη Κωνσταντινίδη (Εικόνα 8) και το φημισμένο συγκρότημα σχολείων στην οδό Λιοσίων του Κυριάκου Παναγιωτάκο (Εικόνα 9) όπου μάλιστα “αυτό το έργο ενθουσίασε και τον Le Corbusier, ο οποίος όταν το επισκέφτηκε έγραψε με κιμωλία σε έναν τοίχο του το εξής “Compliments de Le Corbusier”, δηλαδή “συγχαρητήρια από τον Le Corbusier”.”¹² Επιπλέον “για την

¹² Αναστασάκης, Μ. MA001.18 Εισαγωγή στον Αθηναϊκό Μοντερνισμό | Introduction to Athenian Modernism. *Grad Review*. Ανακτήθηκε 26/4/23 , από <http://www.gradreview.gr/2017/06/introduction.to.athenian.modernism.html>

μπλε πολυκατοικία του ίδιου αρχιτέκτονα ο Le Corbusier σε επίσκεψη του έγραψε στην είσοδο της “C’est très beau” που σημαίνει “είναι πολύ όμορφη”.¹³

1.3. Αθηναϊκός μοντερνισμός στην Ελλάδα του σήμερα (21ος αιώνας).

Παρόλο που ο μεταμοντερνισμός έχει κάνει την εμφάνιση του στην Ευρώπη και στην Αμερική περίπου από το τέλος του 20ου αιώνα στην Ελλάδα δεν έχουμε κάποιο αξιόλογο δείγμα μεταμοντέρνου κτιρίου. Δημόσια κτίρια, εταιρείες, κατοικίες ακόμα συνεχίζουν να χτίζονται σύμφωνα με τα πρότυπα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής.

Ένα από τα μεγαλύτερα έργα που χτίστηκαν στην Αθήνα και συγκεκριμένα στην Καλλιθέα είναι το “Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος”, ένα εμβληματικό έργο του Ιταλού αρχιτέκτονα Renzo Piano ενώ ήδη βρίσκονται σε εξέλιξη η ανάπλαση του Φαληρικού όρμου και του Παλιού Διεθνούς Αεροδρομίου στο Ελληνικό. Άλλο ένα σημαντικό έργο που πραγματοποιήθηκε είναι η ανάπλαση της περιοχής του Αγίου Διονύση στον Πειραιά. Υποβαθμισμένες περιοχές μετατρέπονται σε πόλους έλξης με μοντέρνες εγκαταστάσεις.

Άλλο ένα επίκαιρο θέμα που είναι ενδιαφέρον να αναφερθεί για την οικιστική εικόνα της Αθήνας είναι το εξής. Παρατηρώντας την Αθήνα του σήμερα έτσι όπως έχει διαμορφωθεί παρατηρούμε πως το οικιστικό περιβάλλον είναι ανομοιογενές και ασφυκτικό. Μπορεί να δούμε δίπλα σε ένα νεοκλασικό του 19ου αιώνα υπό κατάρρευση κτίριο δίπλα σε ένα καλοδιατηρημένο μοντέρνο οίκημα του 1980. Μια κακοδιατηρημένη μοντέρνα πολυκατοικία της δεκαετίας του 1960 δίπλα σε μια νεόδμητη του 2023 κ.α. Δεν υπήρχε και ούτε υπάρχει μέριμνα για το που θα κατασκευαστεί κάθε νέο κτίριο, ούτε για να συντηρηθεί ή να ανακατασκευαστεί ένα παλαιότερο. Όλα πλέον θυσιάζονται στον βωμό του συμφέροντος και του κέρδους. Πολλά κτίρια στις μέρες μας κατασκευάζονται απλώς για να εξυπηρετούν τις ανάγκες και τα συμφέροντα μας, χωρίς να σκεφτόμαστε πως διαμορφώνεται το περιβάλλον γύρω μας. Ως προς την όψη των κτιρίων “τις περισσότερες φορές οι κατασκευαστικές

¹³ Πανταζόπουλος, Γ. (2018). Πέντε εμβληματικά κτίρια του αθηναϊκού αρχιτεκτονικού μοντερνισμού. *Lifo*. Ανακτήθηκε 27/4/23, από <https://www.lifo.gr/tropos-zois/urban/pente-emblimatika-ktiria-toy-athinaikoy-arhitektonikoy-monternismoy>

εταιρείες υπηρετούν τους κανόνες του μοντερνισμού δίχως να προσδίδουν στο κτίριο το κάτι παραπάνω αισθητικά”.¹⁴ Βέβαια δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχουν και αξιόλογα έργα από ικανούς και καταξιωμένους αρχιτέκτονες που δεν υπάρχουν απλά για να εξυπηρετούν αλλά και για να αλλάζουν προς το καλύτερο την πολεοδομική εικόνα της πόλης. Ακόμη, κτίρια που μπορεί να έχουν και ιστορική σημασία αφήνονται στο πέρασμα του χρόνου μέχρι να έρθει η στιγμή να κατεδαφιστεί και να αντικατασταθεί με κάτι άλλο. Δεν υπάρχει καμία μέριμνα συντήρησης σημαντικών κτιρίων από την πολιτεία, παρά μόνο ελάχιστες εξαιρέσεις.

Ειδικότερα “για το ζήτημα της συντήρησης των μοντέρνων κτιρίων πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν σοβαρά το γεγονός πως η μοντέρνα αρχιτεκτονική και ειδικότερα η αρχιτεκτονική του οπλισμένου σκυροδέματος είναι μια ευαίσθητη αρχιτεκτονική”.¹⁵ Τα κτίρια είναι απόλυτα λογικό μετά από κάποια χρόνια αρχίζουν να παρουσιάζουν φθορές, οι οποίες είναι αναγκαίο να αποκαθίστανται. Πολλές φορές μπορεί να κοιτάμε ένα κτίριο και να μας φαίνεται απωθητικό. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι κακοφτιαγμένο, αλλά τις περισσότερες φορές είναι κακοσυντηρημένο.

“Έτσι όπως φυλάσσουμε τα αρχαία μας, τα γλυπτά μας, τα έργα τέχνης , έτσι πρέπει να φυλάσσουμε και την αρχιτεκτονική μας”¹⁶ διότι είναι δείγμα του πολιτισμού μας, η εικόνα μας προς τα έξω, η πολιτισμική μας κληρονομιά. Μάλιστα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες η συντήρηση των κτιρίων επιβάλλεται από το κράτος, κάτι που εδώ δεν συμβαίνει.

¹⁴ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLauqeXqA00>

¹⁵ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLauqeXqA00>

¹⁶ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLauqeXqA00>

2. Αρχιτεκτονική φωτογραφία

Η αρχιτεκτονική και η φωτογραφία έχουν μια άρρηκτα συνδεδεμένη σχέση μόλις από τον 19ο αιώνα και την εφεύρεση της φωτογραφίας. Οι δυο αυτές τέχνες εξαρτούνται η μια από την άλλη. “Είναι δυο μηχανισμοί δημιουργίας χώρων που κάτι μέσα σ’αυτούς πρέπει να εγκλωβιστεί, να στεγαστεί. Είναι επίσης δυο εφαρμοσμένες τέχνες που μεταποιούν την ίδια πρώτη ύλη, το αστικό περιβάλλον.”¹⁷ Ο τομέας της αρχιτεκτονικής χρησιμοποιεί την φωτογραφία ως ένα τεκμήριο και μέσο πληροφόρησης ενώ η φωτογραφία την αρχιτεκτονική για την ανάπτυξη ενός κλάδου της φωτογραφίας που θα απασχολήσει πολύ τον χώρο μιας και οι όγκοι, οι γεωμετρίες, οι φόρμες των κτιρίων φωτογραφίζοντας τες από τις κατάλληλες γωνίες μπορούν να δώσουν καλαίσθητες εικόνες. Επιπλέον, “κάθε αρχιτεκτονικό έργο καταλήγει πλέον, αργά η γρήγορα, μέσα σε μια φωτογραφική εικόνα και κάθε βέβαια, φωτογραφία μέσα σε κάποιο αρχιτεκτόνημα.”¹⁸

Πιο αναλυτικά, η φωτογραφία είναι ένα μέσο καταγραφής που οι αρχιτέκτονες είχαν και έχουν άμεση ανάγκη από την σχεδίαση ενός κατασκευαστικού έργου μέχρι και την ολοκλήρωση του. Φωτογραφίες όπως του περιβάλλοντα χώρου που θα ανεγερθεί το κτίριο και των διάφορων σταδίων εξέλιξης της κατασκευής μαζί με τα νέα υλικά και τις νέες τεχνικές που επέβαλε ο μοντερνισμός αποτελούν χρήσιμα εφόδια για έναν αρχιτέκτονα. Ακόμα η φωτογράφιση του ολοκληρωμένου έργου είναι απαραίτητη, έτσι ώστε να καταστεί γνωστό στον κόσμο, αλλά και για να το κρατήσουν αναλλοίωτο στον χρόνο. Επιπλέον, τα φωτογραφημένα κτίρια ήταν ένα μέσο διδασκαλίας και μελέτης της αρχιτεκτονικής δομής για τους σπουδαστές αρχιτεκτονικής, αλλά και τους επαγγελματίες για να εμπνευστούν για τα επόμενα έργα τους.

Στην παγκόσμια διάδοση της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας και γενικώς της αρχιτεκτονικής έχουν συντελέσει τα αρχιτεκτονικά περιοδικά. Καθώς σε αυτή την εργασία μιλάμε για την μοντέρνα αρχιτεκτονική, τον 20ο αιώνα αξιοσημείωτα έργα Ελλήνων αρχιτεκτόνων εμφανίζονται στον ξένο τύπο βλέποντας και άνθρωποι εκτός

¹⁷ Παναγιώτοπουλος, Ν. (1986). *Φωτογραφία και Αρχιτεκτονική : Μια κρυφή συγγένεια*.

¹⁸ Παναγιώτοπουλος, Ν. (1986). *Φωτογραφία και Αρχιτεκτονική : Μια κρυφή συγγένεια*.

συνόρων την μοντέρνα αθηναϊκή αρχιτεκτονική. Από την άλλη πλευρά και στην Ελλάδα αρχιτέκτονες και γενικότερα άνθρωποι όπου δεν ταξίδευαν στο εξωτερικό ενημερωνόντουσαν για τα ξένα επιτεύγματα μέσω των αρχιτεκτονικών περιοδικών και έμμεσα μέσω της φωτογραφίας. Πλέον στον 21ο αιώνα με το διαδίκτυο μπορούμε να βρούμε οποιαδήποτε αρχιτεκτονική φωτογραφία θέλουμε.

Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να τονιστεί πως η φωτογράφιση κτιρίων δεν είναι εύκολη υπόθεση. Ο κάθε φωτογράφος αρχιτεκτονικής θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός στις λήψεις και να γνωρίζει ορισμένα πράγματα έτσι ώστε να έχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Είναι αυτονόητο ότι κάθε αρχιτεκτονική φωτογραφία πρέπει να αναδεικνύει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα χαρακτηριστικά του κάθε κτιρίου. “Φωτογραφίζοντας την πρόσοψη ενός κτιρίου μπορούμε να δούμε καθαρά το ύψος και γενικώς το μέγεθος του. Υπό γωνία μπορούμε να δούμε την τρίτη διάσταση και να προσδώσουμε βάθος.”¹⁹

Γενικά η φωτογράφιση κτιρίων έχει ορισμένες ιδιαιτερότητες και πράγματα που όπως είπαμε πρέπει να προσέχουμε. Αρχικά τα κτίρια είναι ακίνητα και βρίσκονται μέσα σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον. Συνυπάρχουν με άλλα κτίρια και στοιχεία του αστικού ιστού, που δεν μπορούμε να μετακινήσουμε. Γι’ αυτό ως φωτογράφοι πρέπει να βρίσκουμε την καταλληλότερη κάθε φορά γωνία λήψης, έτσι ώστε να αναδειχτεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το κτίριο.

Επίσης, τα περισσότερα μοντέρνα κτίρια είναι πολύ ψηλά και σε συνδυασμό με την στενότητα των δρόμων κάνουν το έργο του φωτογράφου ακόμα πιο δύσκολο, διότι είναι αδύνατον το κτίριο να συμπεριληφθεί ολόκληρο μέσα στο φωτογραφικό κάδρο σε μια μόνο λήψη. Γι’ αυτό χρειάζεται να φωτογραφηθούν κομμάτια του κτιρίου ξεχωριστά και να ενωθούν μετέπειτα στο στάδιο της επεξεργασίας.

Ακόμα μια δυσκολία που έχει να αντιμετωπίσει ένας αρχιτεκτονικός φωτογράφος είναι τα διάφορα εμπόδια που παρεμβάλλονται μπροστά από το κτίριο, όπως τα καλώδια και οι κολώνες της ΔΕΗ, τα αυτοκίνητα, οι κάδοι απορριμμάτων και τα δέντρα. Σαφώς αντιλαμβανόμαστε πως εκτός από τους κάδους απορριμμάτων τα υπόλοιπα εμπόδια δεν γίνεται να μετακινηθούν.

¹⁹ Αθανασόπουλος, Γ. & Μαχιάς, Γ. *Αρχιτεκτονική Φωτογραφία*.

Άλλο ένα ζήτημα για την αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι οι οπτικές παραμορφώσεις και η επιλογή φωτογραφικού φακού. Πιο συγκεκριμένα, “κάνοντας χρήση ενός ευρυγώνιου φακού στην φωτογράφιση να μην μπορεί να συμπεριλάβει ολόκληρο το κτίριο στο κάδρο, αλλά θα αυξηθεί η προοπτική παραμόρφωση του.”²⁰ Επίσης, τα κτίρια υπερέχουν σε ύψος, σε μέγεθος και σε όγκο σε σχέση με τον εκάστοτε φωτογράφο και όσο πιο μακριά και να μπορούμε να πάμε για να φωτογραφίσουμε θα υπάρχουν σίγουρα παραμορφώσεις (οριζόντιες και κάθετες γραμμές του κτιρίου και η προοπτική του). Βέβαια “υπάρχουν και οι φακοί shift και tilt & shift ή αρχιτεκτονικοί που αναλαμβάνουν να ξεπεράσουν τα κλασικά προβλήματα γεωμετρικών παραμορφώσεων λόγω θέσης, προοπτικής κλπ., παράγοντας μοναδικά αποτελέσματα εξ αρχής.”²¹

Προσοχή επίσης πρέπει να δοθεί και στον φωτισμό για ένα καλύτερο φωτογραφικό αποτέλεσμα και πιο συγκεκριμένα σε ποιες ώρες τις μέρας είναι καλύτερο να φωτογραφίσουμε ένα κτίριο. Είναι προφανές πως ο τεχνητός φωτισμός δεν ενδείκνυται για την αρχιτεκτονική φωτογραφία. Έτσι ο φωτογράφος πρέπει να κάνει σύμμαχο του το φυσικό φως. Νωρίς το πρωί και το απόγευμα είναι οι πιο κατάλληλες ώρες για την φωτογράφιση κτιρίων. Ακόμα, με βάση την εμπειρία μου φωτογραφίζοντας τα κτίρια για αυτή την εργασία οι μέρες με συννεφιά ευνοούν τις λήψεις. Τα σύννεφα λειτουργούν ως φίλτρο, κάνοντας την εικόνα “επίπεδη” φωτιστικά, χωρίς πολλές αντιθέσεις μεταξύ σκιερών και φωτεινών σημείων και έτσι είναι πιο εύκολη η επεξεργασία σε μετέπειτα στάδιο.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να ειπωθεί πως “η πιο κατάλληλη μηχανή για την αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι η τεχνική μηχανή. Όσον αφορά την αναλογική φωτογράφιση δίνει υψηλής ποιότητας εικόνες, διορθώνει σε μεγάλο βαθμό κάθε είδους παραμόρφωση και το βάθος πεδίου, αλλά είναι πολύ μεγάλη σε όγκο και

²⁰ Αθανασόπουλος, Γ. & Μαχιάς, Γ. *Αρχιτεκτονική Φωτογραφία*.

²¹ Περιοδικό ΦΩΤΟγράφος. (2016). Η αλφαβήτα των φακών, Shift και Tilt & shift / 4ο μέρος. *Φωτογράφος*. Ανακτήθηκε 2/5/23, από <https://www.photo.gr/reviewstest/%CE%B7-%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%B1%CE%B2%CE%AE%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%86%CE%B1%CE%BA%CF%8E%CE%BD-shift-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84ilt-shift-4%CE%BF-%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82/>

βαριά μηχανή, καθώς και τα αναλώσιμα υλικά στοιχίζουν ακριβά.”²² Βέβαια στην τεχνική μηχανή μπορούν να προσαρμοστούν ψηφιακές πλάτες, οι οποίες αντικαθιστούν το φιλμ, αλλά αυξάνεται περαιτέρω ο εξοπλισμός και σε συνδυασμό με το βάρος και τον όγκο της μηχανής η φωτογράφιση γίνεται ακόμα πιο δύσκολη.

Πλέον όμως οι φωτογράφοι μπορούν πολύ εύκολα να επεξεργαστούν τις εικόνες τους και να διορθώσουν κάθε είδους πρόβλημα που αντιμετώπισαν κατά την διάρκεια της λήψης, με αποτέλεσμα να μην χρειάζονται την τεχνική μηχανή. Το πιο διαδεδομένο πρόγραμμα επεξεργασία είναι φυσικά το Photoshop της εταιρείας Adobe. Έτσι λοιπόν, τραβώντας φωτογραφίες σε αρχείο Raw (“Ασυμπιεστο, ακατέργαστο ψηφιακό αρχείο εικόνας. Θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν ένα ηλεκτρονικό αρνητικό, έχοντας τον ίδιο ρόλο που θα είχε το αναλογικό αρνητικό. Δηλαδή περιέχει όλες τις πληροφορίες για την δημιουργία μιας εικόνας.”²³) μπορούμε μετέπειτα να δημιουργήσουμε σωστές και καλαίσθητες εικόνες. Με το Photoshop μας δίνεται η δυνατότητα να διορθώσουμε την προοπτική παραμόρφωση των κτιρίων, τα χρώματα, την φωτεινότητα, το contrast, να σβήσουμε κάθε εμπόδιο που βρίσκεται μπροστά από το κτίριο και μας ενοχλεί να δούμε καθαρά την αρχιτεκτονική του δομή όπως επίσης να ενώσουμε πολλαπλές λήψεις για να μας δώσουν ολόκληρο το κτίριο στις περιπτώσεις όπου δεν μπορεί να φωτογραφηθεί εξ αρχής ολόκληρο. Σε γενικές γραμμές το Photoshop είναι ένα πολύ σημαντικό και βοηθητικό εργαλείο για τους φωτογράφους και ειδικά για εκείνους που ασχολούνται με την αρχιτεκτονική φωτογραφία.

2.1. Φωτογράφοι αρχιτεκτονικής

Αρκετοί σπουδαίοι αρχιτεκτονικοί φωτογράφοι έχουν ασχοληθεί με την μοντερνιστική αρχιτεκτονική, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό. “Ο Lucien Hervé, φωτογράφος Ουγγρικής καταγωγής ήταν ένας από αυτούς που ανέδειξε με τις εικόνες του την αρχιτεκτονική του σπουδαίου Le Corbusier και έγινε ο επίσημος

²² Αθανασόπουλος, Γ. & Μαχιάς, Γ. *Αρχιτεκτονική Φωτογραφία*.

²³ Αθανασόπουλος, Γ. & Μαχιάς, Γ. *Αρχιτεκτονική Φωτογραφία*.

φωτογράφος των κατασκευών του”²⁴. Χαρακτηριστικό των εικόνων του είναι το παιχνίδι με το φως και τις σκιές, αλλά και με τις γεωμετρίες. Χειριζόταν με απόλυτη μαεστρία το φως, χαρίζοντας κυρίως στον Le Corbusier εντυπωσιακές εικόνες από τα δημιουργήματα του. (Εικόνα 10)

Με αυτό το παράδειγμα μπορούμε να αντιληφθούμε και το εξής σημαντικό. Οι αρχιτέκτονες που έχουμε αναφέρει σαφώς και δημιουργούν αξιοθαύμαστα και πολύ σπουδαία κτίρια, αλλά είναι και πολύ σημαντικό ποιος θα τα φωτογραφίσει και με ποιο ύφος. Πολλές φορές μάλιστα όταν φέρνουμε στο μυαλό μας την εικόνα του κτιρίου στην πραγματικότητα σκεφτόμαστε την φωτογραφία του εκάστοτε φωτογράφου που έχουμε δει. Στην περίπτωση μας ο Hervé ανέδειξε την αρχιτεκτονική του Le Corbusier όσον το δυνατόν καλύτερα γινόταν με το δικό του μοναδικό ύφος χαρίζοντας στα κτίρια του αιωνιότητα και αναγνωρισιμότητα και από την άλλη πλευρά ο Le Corbusier βοήθησε με το έργο του το Hervé να βγάλει εντυπωσιακές εικόνες.

Αν και στην παρούσα εργασία δεν έχουμε αναφερθεί πουθενά για το τι συμβαίνει στην Αμερική την περίοδο του μοντερνισμού δεν μπορούμε να μην παραθέσουμε και τουλάχιστον δύο από τους πιο σπουδαίους της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας. Αυτοί είναι ο Ezra Stoller και ο Julius Shulman.

Ο Ezra Stoller ένας από τους σπουδαίους φωτογράφους που ανέδειξε τον κλάδο της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας. Παρουσίαζε τα μοντέρνα κτίρια με έναν έξυπνο εμπορικά τρόπο που σε έκανε να θες να τα επισκεφτείς, να τα δεις από κοντά ή ακόμα και να μείνεις μέσα σε αυτά. Αναδείκνυε τις φόρμες και τις γεωμετρίες τους, κάνοντας τα παρά την απλότητα τους να φαίνονται επιβλητικά. Έχει φωτογραφίσει αρχιτεκτονικά έργα γνωστών αρχιτεκτόνων του μοντέρνου κινήματος, όπως ο Mies van der Rohe, ο Eero Saarinen, Frank Lloyd Wright και πολλών άλλων. Μάλιστα “ο Φίλιπ Τζόνσον, δημιουργός του μινιμαλιστικού και διαφανούς “Γυάλινου σπιτιού” (1949) στο Νιού Κανάαν του Κονέκτικατ, τον είχε τιμήσει δεόντως λέγοντας ότι

²⁴ La Prairie. (2020). LE CORBUSIER, LUCIEN HERVÉ και η ουσία της Αρχιτεκτονικής. *iFocus*. Ανακτήθηκε 2/5/23, από <https://www.ifocus.gr/inspirations/art-in-photography/2637-le-corbusier-lucien-hevre?dt=1670103639715>

“κανένα μοντέρνο κτίριο δεν είναι ολοκληρωμένο αν δεν είναι “Stollerized”.”²⁵
(Εικόνα 11)

Ο Julius Shulman ήταν ένας καταξιωμένος Αμερικάνος φωτογράφος αρχιτεκτονικής, όπου από τις εικόνες του πήγαζε μια ανεπιτήδευτη αίσθηση κομψότητας και πολυτέλειας. Κατέγραψε με τον φωτογραφικό του φακό σχεδόν όλα τα κτίρια του μοντερνιστή Αυστροαμερικανού αρχιτέκτονα Richard Neutra. Μάλιστα “όταν κάποιος σκέφτεται τα κτίρια του Neutra στην πραγματικότητα σκέφτονται τις φωτογραφίες του Shulman.”²⁶ (Εικόνα 12)

Σε γενικές γραμμές και οι δυο αυτοί θρύλοι της μοντέρνας αρχιτεκτονικής φωτογραφίας πρόβαλαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ανέσεις που υποσχόταν ότι θα παρέχουν τα μοντέρνα κτίρια στους ανθρώπους, προωθώντας έτσι και έναν νέο τρόπο ζωής παγκοσμίως.

Βέβαια έχουμε αξιόλογους φωτογράφους και στην Ελλάδα. Θα αναφερθώ στους πιο σύγχρονους, όπου βρίσκονται πιο κοντά και στο δικό μου φωτογραφικό έργο. Μερικοί από αυτούς που ξεχώρισα κατά την έρευνα μου είναι ο Γιώργος Γερόλυμπος, η Εριέττα Αττάλη, ο Θωμάς Γερασόπουλος και ο Παναγιώτης Βουμβάκης.

Ο Γιώργος Γερόλυμπος είναι Έλληνας φωτογράφος και αρχιτέκτονας. Έχει υπάρξει ο επίσημος φωτογράφος του Κέντρου Πολιτισμού Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος από την αρχή της κατασκευής του μέχρι και την ολοκλήρωση του έργου. Κατέγραψε φωτογραφικά βήμα προς βήμα όλη την αλλαγή του τοπίου στην Καλλιθέα και πιο συγκεκριμένα στο τέρμα της Λεωφόρου Συγγρού, φτιάχνοντας μια εντυπωσιακή σειρά εικόνων από το εντυπωσιακό εργοτάξιο μέχρι το ανεπιτήδευτα όμορφο συγκρότημα κτιρίων. (Εικόνες 13 και 14)

Η Εριέττα Αττάλη γεννημένη στο Ισραήλ είναι μια πολύ σημαντική και ταλαντούχα φωτογράφος. Ασχολείται με την καλλιτεχνική και αρχιτεκτονική φωτογραφία. Τα έργα της έχουν ταξιδέψει σε όλο τον κόσμο και έχει αποσπάσει

²⁵ Στίγκας, Θ. (2019). Ezra Stoller - Ο φωτογράφος που ανέδειξε την αρχιτεκτονική φωτογραφία. *Photologio*. Ανακτήθηκε 2/5/23, από <https://www.photologio.gr/megaloi-fotografoi/ezra-stoller/>

²⁶ Julius Shulman. International Center of Photography. <https://www.icp.org/browse/archive/constituents/julius-shulman?all/all/all/all/0>

πολλά βραβεία για την φωτογραφική της δουλειά. Έχει καταγράψει με τον φωτογραφικό της φακό διάφορων ειδών μοντέρνες κατοικίες και κτίρια γραφείων σε όλη την Ελλάδα. Αξιοθαύμαστες είναι οι φωτογραφίες της από το Μουσείο Μπενάκη, άλλο ένα επιτυχημένο κτίριο του αθηναϊκού μοντερνισμού τον 21ο αιώνα σχεδιασμένο από τον Ανδρέα Κούρκουλα και την Μαρία Κοκκίνου. (Εικόνα 15)

Ο Θωμάς Γερασόπουλος και ο Παναγιώτης Βουμβάκης είναι άλλοι δυο πολύ αξιόλογοι και ταλαντούχοι φωτογράφοι αρχιτεκτονικών δημιουργιών. Παράγουν ο κάθε ένας ξεχωριστά υψηλής ποιότητας αρχιτεκτονικές εικόνες, τόσο τεχνικά, όσο και αισθητικά. Φωτογραφίζουν κτίρια σε όλη την Ελλάδα που αποπνέουν μια αίσθηση μοντερνικότητας. Φωτογραφικά έργα και των δυο καλλιτεχνών έχουν συμπεριληφθεί σε πολλές εκθέσεις και περιοδικά της εποχής μας. (Εικόνες 16 και 17)

3. Φωτογραφικός εξοπλισμός και επεξεργασία εικόνων.

Για την φωτογράφιση των κτιρίων χρησιμοποίησα τον ακόλουθο εξοπλισμό :

- Φωτογραφική μηχανή DSLR Canon EOS 800D
- Φακός Canon EF-S 18-55mm IS
- Τρίποδο όπου ήταν εφικτή η χρήση του. Οι στενοί δρόμοι, τα αυτοκίνητα κλπ δεν επιτρέπουν την χρήση τρίποδου.
- Οι εικόνες επεξεργάστηκαν με το πρόγραμμα επεξεργασίας φωτογραφιών Adobe Photoshop.

Τα κτίρια που φωτογράφισα έχουν κατασκευαστεί μετά το 2000. Βρίσκονται στις περιοχές του Πειραιά και της Καλλιθέας, δυο περιοχές της Αττικής όπου μεγάλωσα και είδα να εξελίσσονται στο πέρασμα των χρόνων αρχιτεκτονικά σύμφωνα με τα πρότυπα που επέβαλε ο μοντερνισμός. Ειδικά στον Πειραιά όπου το κέντρο του θεωρείται μια περιοχή με νεοκλασικές κατα κύριο λόγο καταβολές υπάρχουν και πολύ αξιόλογα δείγματα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής. Η περιοχή στον Άγιο Διονύση έχει αναβαθμιστεί ραγδαία συγκριτικά με το πως ήταν πριν μια σχεδόν δεκαετία. Στην Καλλιθέα επίσης με την ανέγερση του Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, η περιοχή εξελίχθηκε ταχύτατα και μαζί με τις εταιρείες και τις πολυκατοικίες που έχουν ανεγερθεί στην γύρω περιοχή έχει μεταμορφωθεί σε μια αμιγώς μοντέρνα περιοχή.

Το εγχύρημα ήταν αρκετά απαιτητικό από την φωτογράφιση μέχρι και την επεξεργασία των κτιρίων. Τα κτίρια ήταν πολύ ψηλά και ογκώδη με αποτέλεσμα να μην μπορούν να φωτογραφηθούν ολόκληρα. Γι αυτό χρειάστηκε να φωτογραφίσω το κάθε κτίριο κομμάτι - κομμάτι και έπειτα με την χρήση του προγράμματος Adobe Photoshop να τα ενώσω ώστε να αποτυπωθεί ολοκληρωμένο το κτίριο. Άλλη μια δυσκολία που αντιμετώπισα ήταν τα καλώδια, τα δέντρα, τα αυτοκίνητα και γενικά όλα αυτά τα εμπόδια που συναντάμε στον δρόμο και κρύβουν τα κτίρια. Όλα αυτά αφαιρέθηκαν επίσης με την χρήση του Adobe Photoshop, έτσι ώστε να μην μας εμποδίζουν να δούμε τις καθαρές φόρμες του κτιρίου και γενικά την αρχιτεκτονική τους δομή.

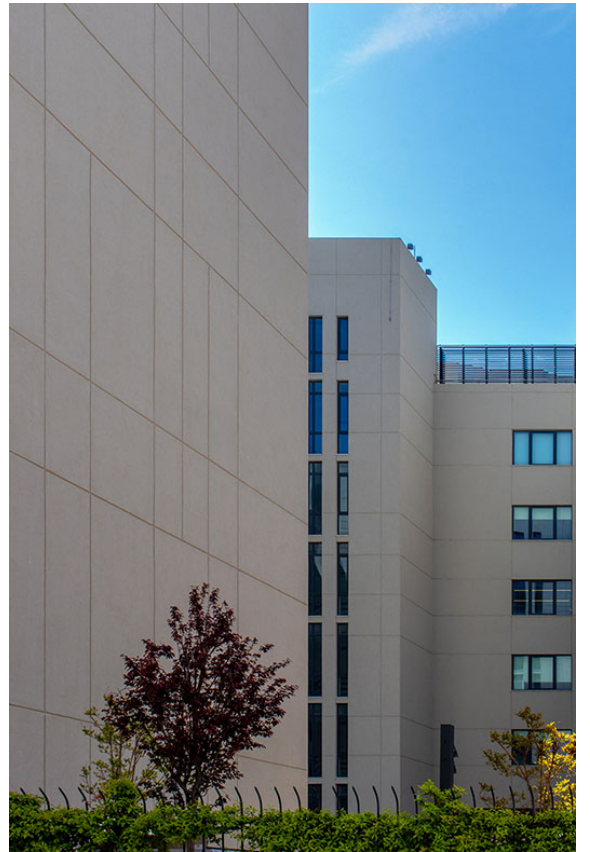
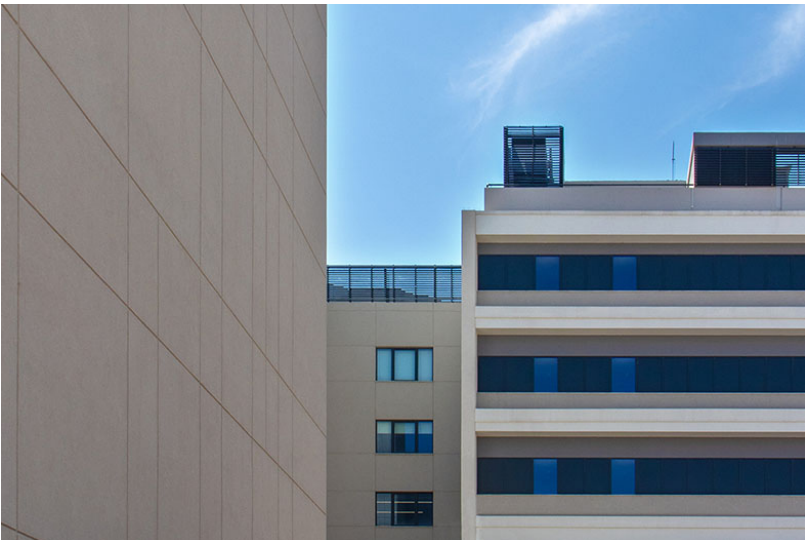
Παρακάτω παρατίθενται οι εικόνες μαζί με μια μικρή περιγραφή με πληροφορίες για το κάθε ένα κτίριο ξεχωριστά. Επίσης είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι έχω φωτογραφίσει τις προσόψεις κάθε κτιρίου και ορισμένες λεπτομέρειες αυτών. Προσπάθησα εκτός από μια στείρα και απόλυτα αντικειμενική καταγραφή του κτιρίου, να προσδώσω και μια δημιουργική διάσταση στο έργο μου παίζοντας με τις φόρμες, τους όγκους και τις γεωμετρίες του εκάστοτε κτιρίου.

3.1 Piraeus Port Plaza 2 - Κτίριο Ε (Πρώην Λιθογραφείο Παπαστράτου) : οδός Γραβιάς 25, Πειραιάς.

Το συγκεκριμένο κτίριο ήταν το πρώην λιθογραφείο της γνωστής καπνοβιομηχανίας Παπαστράτου στην περιοχή Άγιος Διονύσιος στον Πειραιά, πολύ κοντά στο λιμάνι. Στα πλαίσια της ανάπλασης της περιοχής το συγκεκριμένο κτίριο από βιομηχανικό μετατράπηκε σε ένα μοντέρνο κτίριο γραφείων. “Οι εργασίες ολοκληρώθηκαν και το κτίριο παραδόθηκε το 2019 και υπεύθυνη γι’ αυτή την ανακατασκευή ήταν η εταιρεία ανάπτυξης ακινήτων DIMAND A.E..”²⁷ Όσον αφορά την αρχιτεκτονική δομή του κτιρίου είναι ξεκάθαρο ότι κυριαρχεί απόλυτη ομοιομορφία.

²⁷ Κτίριο Ε (Πρώην Λιθογραφείο Παπαστράτου). ΜΠΑΛΛΙΑΝ ΤΕΧΝΙΚΗ. <https://ballian.gr/project/ppp2/>

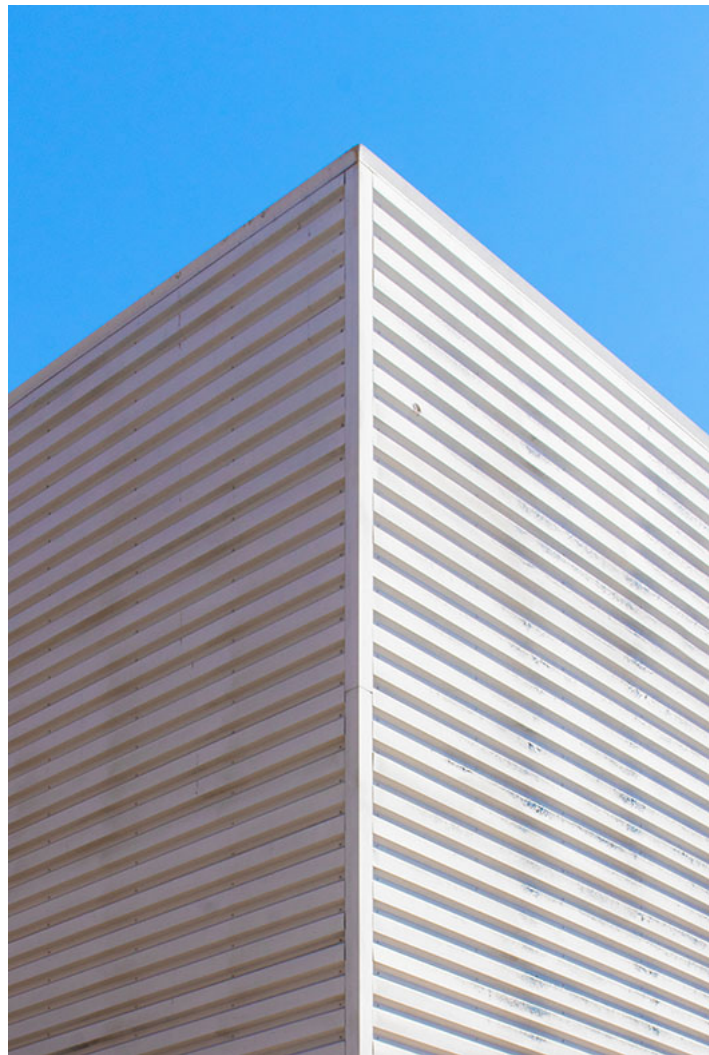
3.2 Piraeus Port Plaza 1 - Κτίριο Γραφείων (Πρώην Αποθήκες Παπαστράτου) : οδός Μαυρομιχάλη 13, Πειραιάς.

Ένα οικοδομικό τετράγωνο πιο μπροστά από το πρώην λιθογραφείο βρίσκονται οι πρώην αποθήκες της Καπνοβιομηχανίας Παπαστράτος. Και σε αυτή την περίπτωση από αποθήκες, “η κτιριακή εγκατάσταση ανακαινίστηκε και μετατράπηκε το 2018 σε κτίρια γραφείων της Teleperformance”²⁸. Επανασχεδιάστηκε και στο συγκεκριμένο κτίριο ξεχωρίζει ο φράχτης γεμάτος με καλαίσθητα γκράφιτι που το περιβάλλει, καθώς και η επιβλητική ορθογώνια στέγη του.

²⁸ Piraeus Port Plaza 1. CORE Construction. <https://core-sa.com/el/erga/choroi-grafeion/piraeus-port-plaza/#Gallery>

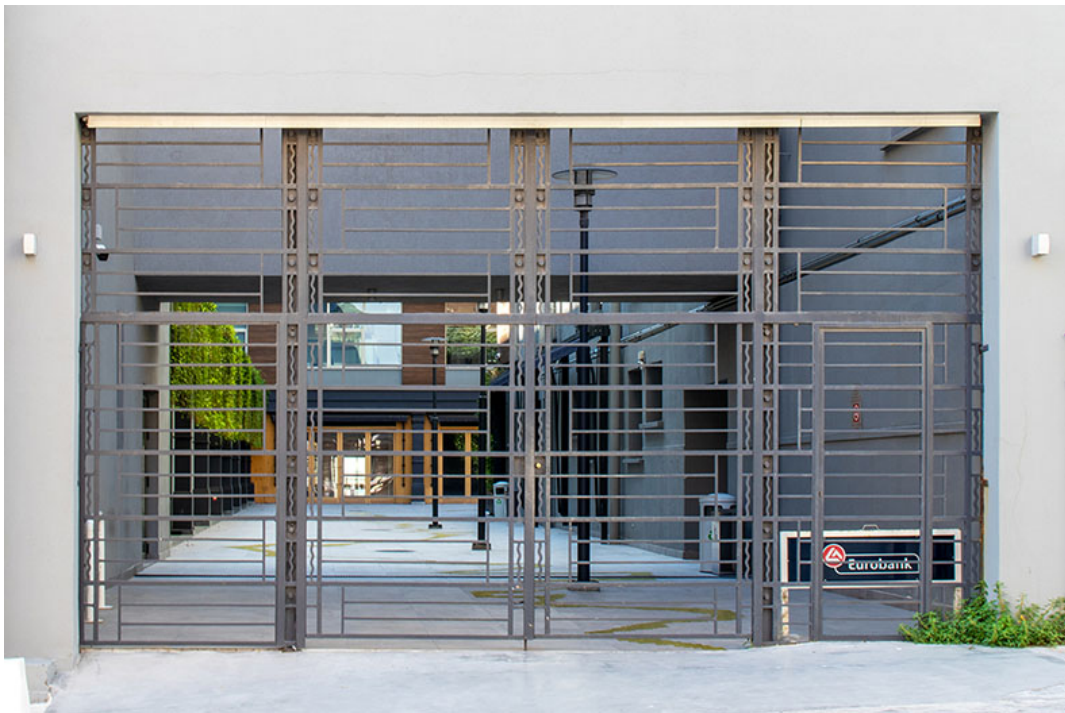

3.3 Eurobank : οδός Γραβιάς 35-21, Πειραιάς.

Άλλο ένα κτίριο που εντάσσεται στο πρόγραμμα της ανάπλασης της περιοχής στον Άγιο Διονύση του Πειραιά και την αποκατάσταση των παλαιών κτιρίων της καπνοβιομηχανίας Παπαστράτος σε μοντέρνες κτιριακές εγκαταστάσεις με βιοκλιματικά στοιχεία. Το εικονιζόμενο κτίριο βρίσκεται ακριβώς δίπλα στο κτίριο γραφείων Piraeus Port Plaza 1 και στεγάζει τα γραφεία της τράπεζας Eurobank. Ένα κλασικό παράδειγμα μοντέρνας αρχιτεκτονικής. Ορισμός της λιτότητας με απόλυτες γεωμετρίες, ορθογώνια παράθυρα και γήινα χρώματα.

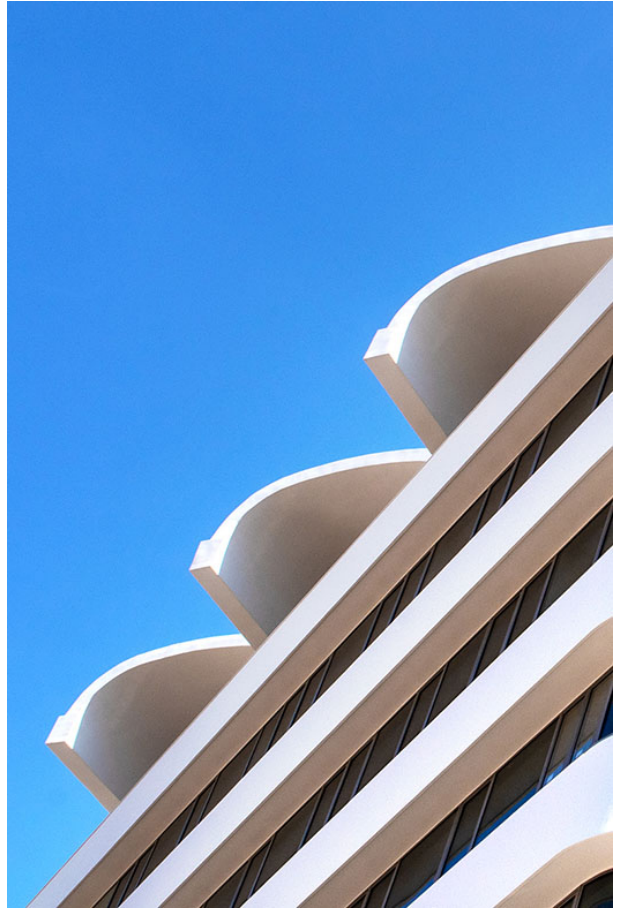

3.4 Mediterranean Shipping Company Greece S.A. , συμβολή οδών Ναυαρίνου και Γούναρη, Πειραιάς.

Το παρακάτω εικονιζόμενο πολυώροφο κτίριο είναι τα νέα γραφεία της ναυτιλιακής εταιρείας Mediterranean Shipping Company Greece, που διαχειρίζεται πλοία μεταφοράς container και είναι ακόμα υπό κατασκευή οι εσωτερικοί του χώροι. “Εξωτερικά το κτίριο συντηρήθηκε το 2022 και παλαιότερα, στο συγκεκριμένο κτίριο όπου κατασκευάστηκε μέσα της δεκαετίας του 2000-2010 στεγαζόταν η Alpha Bank”²⁹. Οι απόλυτες συμμετρίες και οι μεγάλες επιφάνειες από γυαλί (μεγάλα παράθυρα) είναι χαρακτηριστικά του κτιρίου. Μεγάλη εντύπωση κάνει η οροφή του κτιρίου, όπου το καθιστά ιδιαίτερο και εντυπωσιακό.

²⁹ MLP. (2015). ΤΟ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΜΕΓΑΡΟ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ. *MLP Blo-G-Spot*. Ανακτήθηκε 4/5/23, από <https://mlp-blo-g-spot.blogspot.com/2015/12/popbank.html>

3.5 Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος : Λεωφόρος Συγγρού 364, Καλλιθέα.

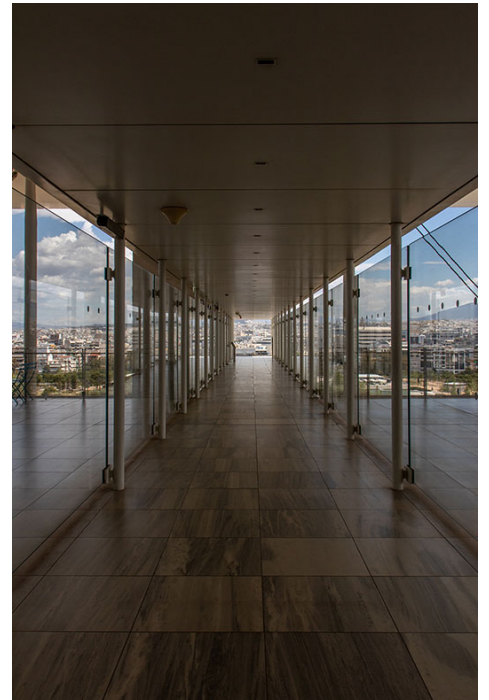
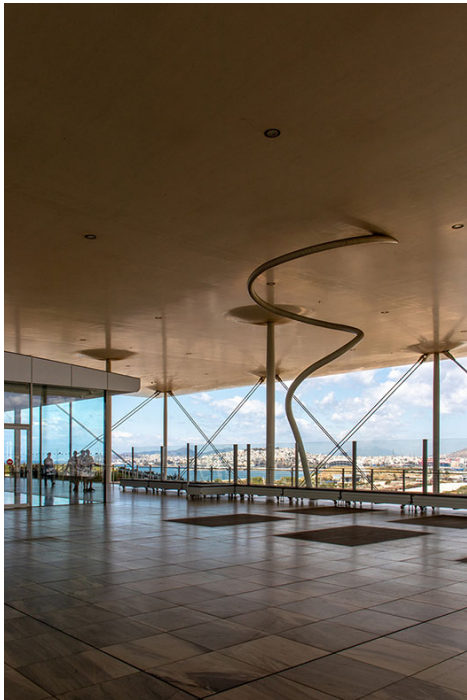
Ένα από τα πιο σημαντικά έργα του ελληνισμού και της μοντέρνας αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα του 21ου αιώνα είναι το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος στην Καλλιθέα. Αυτό το αξιοθαύμαστο, διαχρονικό έργο, που αποτελεί ένα κόσμημα για την περιοχή σχεδιάστηκε από τον πολύ σημαντικό Ιταλό αρχιτέκτονα Renzo Piano. Κύριος στόχος του αρχιτέκτονα ήταν να μετατρέψει μια εγκαταλελειμμένη περιοχή σε ένα τόπο έλξης, καθώς και “να συνδέσει την πόλη με την θάλασσα”³⁰. Έτσι “σχεδιάζει ένα κεκλιμένο πάρκο 210 στρεμμάτων, με έναν λόφο στο κέντρο, στον οποίο ανεβαίνοντας πάνω βλέπεις την θάλασσα και γενικά όλο το λεκανοπέδιο Αττικής, ένα είδος δηλαδή παρατηρητήριου και κάτω από αυτόν υπάρχουν οι κτιριακές εγκαταστάσεις”³¹, δηλαδή η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος και η Εθνική Λυρική Σκηνή. Η απλότητα και η κομψότητα είναι σε όλο της το μεγαλείο. Το στοιχείο που ξεχωρίζει στο συγκεκριμένο κέντρο πολιτισμού είναι το επιβλητικό ορθογώνιο στέγαστρο.

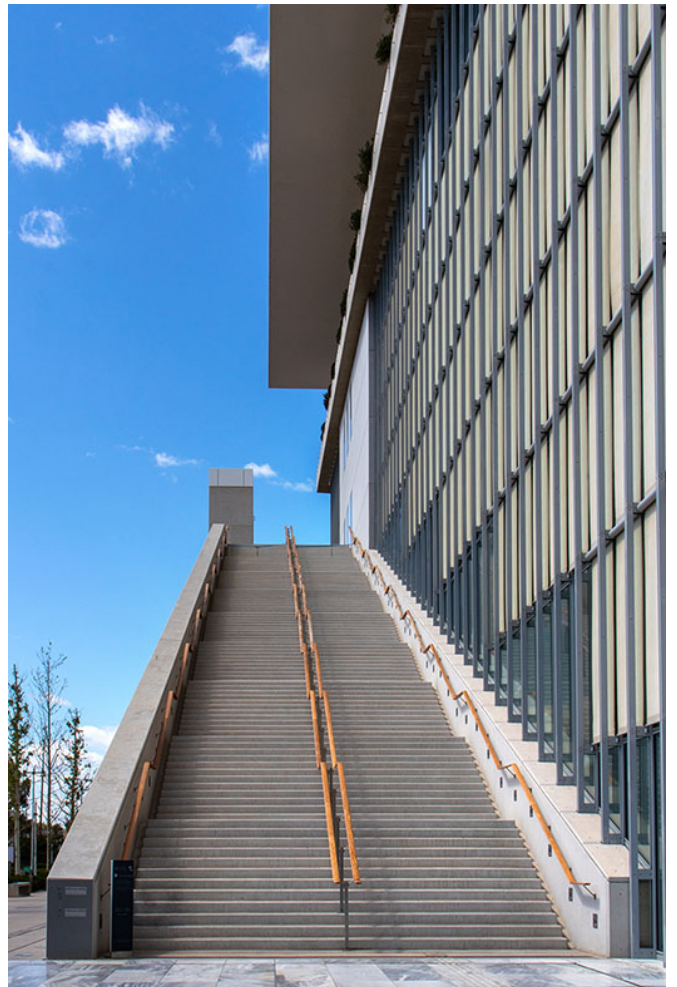

³⁰ (<https://www.snfcc.org/>)

³¹ (<https://www.snfcc.org/>)

3.6 Maran Dry-Tankers-Gas Management : οδός Δοϊράνης 216-226, Καλλιθέα.

Μια από τις μεγαλύτερες και σημαντικότερες ναυτιλιακές εταιρείες στην Ελλάδα του ομίλου Αγγελικούσης, η οποία στεγάζει τα γραφεία της στην Καλλιθέα, πλησίον του Κέντρου Ιδρύματος Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος. Το κτίριο μοιάζει με πραγματικό πλοίο μέσα στην πόλη και κοσμεί την περιοχή. “Ο δρόμος επίσης που κατασκευάστηκε, η Δοϊράνης δεν είναι τυχαίος, διότι είναι ένας δρόμος που οδηγεί στην θάλασσα”³². Σχεδιάστηκε από την σημαντική αρχιτέκτονα Ρένα Σακελλαρίδου. Η κατασκευή ολοκληρώθηκε το 2018. Εμβληματικό κτίριο το οποίο δεν περνάει από κανέναν απαρατήρητο. Απόλυτες συμμετρίες, οριζόντιες γραμμές, γυάλινες και συμπαγείς από λευκό μάρμαρο επιφάνειες που βρίσκονται σε απόλυτη αναλογία μεταξύ τους. Πολύ μεγάλο σε όγκο και μήκος “καλύπτει μόλις ένα οικοδομικό τετράγωνο (5,5 στρέμματα).”³³ Είναι μαζί με το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος από τα σημαντικότερα μοντέρνα κτίρια της περιοχής του 21ου αιώνα. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της ιδεολογίας του μοντερνισμού στην Ελλάδα.

³² Ανέστη, Κ. (2018, 8 Ιουνίου). Ένα κτίριο “καταπλέει” στην Αθήνα. Το Βήμα. <https://www.tovima.gr/2018/06/08/culture/ena-ktirio-katapleei-stin-athina/>

³³ Ανέστη, Κ. (2018, 8 Ιουνίου). Ένα κτίριο “καταπλέει” στην Αθήνα. Το Βήμα. <https://www.tovima.gr/2018/06/08/culture/ena-ktirio-katapleei-stin-athina/>

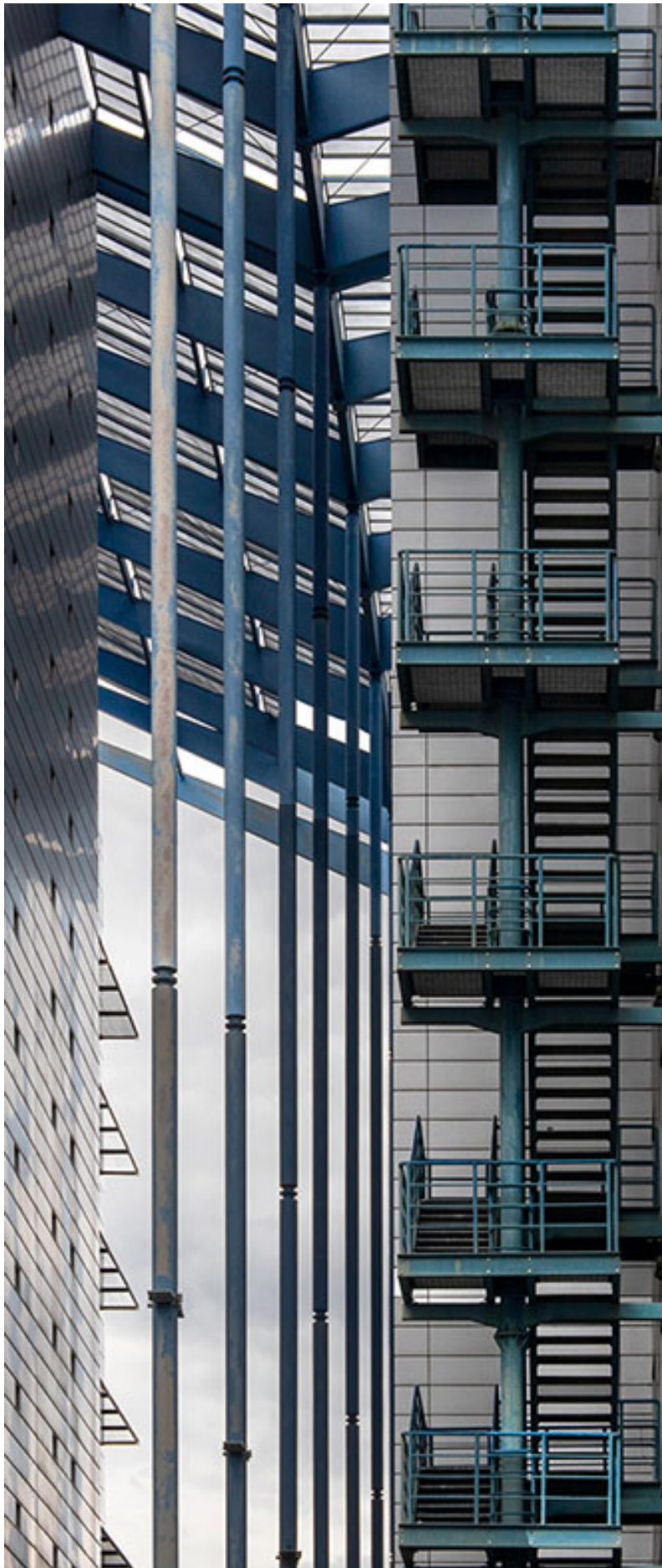
3.7 Κτίριο Γραφείων : Λεωφόρος Συγγρού 348, Καλλιθέα.

“Ένα εμβληματικό κτίριο γραφείων του πολύ σπουδαίου μοντέρνου αρχιτέκτονα Αλέξανδρου Τομπάζη.”³⁴ Βρίσκεται επί της Λεωφόρου Συγγρού στο ύψος της Καλλιθέας. Το κτίριο στεγάζει την αεροπορική εταιρεία Air China, την φαρμακευτική εταιρεία Sanofi-Aventis κ.α. Αποπνέει μια μοντέρνα αισθητική, όπως και γενικά τα περισσότερα κτίρια που βρίσκονται πάνω στην Λεωφόρο Συγγρού. Ο αρχιτέκτονας έχει καταφέρει να αποτυπώσει με το έργο του συμμετρίες κατά τόπους στο κτίριο, εντυπωσιακές φόρμες όπου η μια οπτικά συμπληρώνει την άλλη και ο παρατηρητής δεν μπορεί να φανταστεί μεμονωμένα τα κομμάτια του.

³⁴ Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLauqeXqA00>

3.8 Πολυκατοικία : οδός Λυσικράτους 24, Καλλιθέα.

Μοντέρνα πολυκατοικία πέντε ορόφων, την οποία κατασκεύασε η οικοδομική επιχείρηση Ν. Κυριακόπουλος, Δ. Κυριακόπουλος, Μ. Σιμιτζής μεταξύ των ετών 2010-2014. Ορθογώνιοι εξώστες με πολλά παράθυρα που προσφέρουν στους κατοίκους της άφθονο φως και αέρα, ουδέτερη χρωματική παλέτα και χώρο στάθμευσης. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό η συμπαγής αριστερή πλευρά του κτιρίου με τα συμμετρικά τοποθετημένα ορθογώνια παράθυρα.

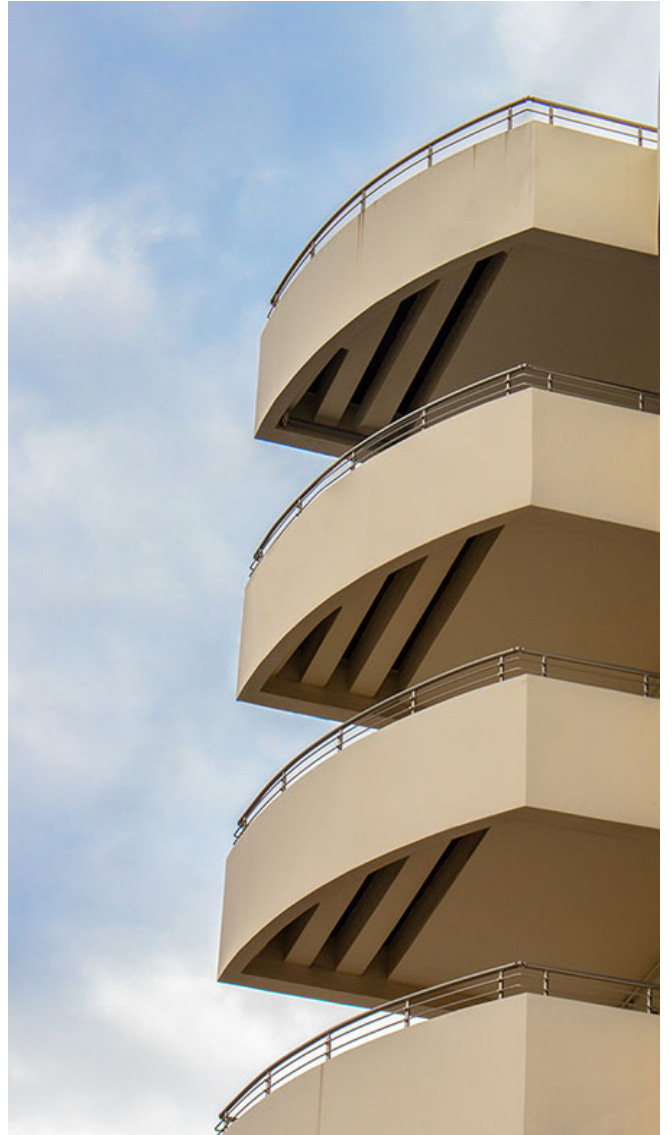
3.9 Πολυκατοικία : οδός Λυσικράτους 33 και Ηρακλέους 271 γωνία, Καλλιθέα.

Εξαώροφη πολυκατοικία με πολυτελές διαμερίσματα στις παρυφές της Καλλιθέας, που “ανεγέρθηκε με το σύστημα της αντιπαροχής μεταξύ 2009-2010 από την κατασκευαστική εταιρεία Digger SA - Μποτονάκης Σ ΑΤΕΕ. Την αρχιτεκτονική μελέτη του κτιρίου ανέλαβε η εταιρεία MG Architects & Associates Θεόδωρος Μόσχος, Εύη Γαλαίου.”³⁵ Μια αξιοσημείωτη μοντέρνα κατασκευή, μια αρκετά ψηλή πολυκατοικία σε σχέση με τα γειτονικά του κτίρια, με ιδιαίτερους καμπυλωτούς εξώστες που “κατά τους αρχιτέκτονες θυμίζουν τα κύματα της θάλασσας”³⁶, όπου δεν περνάει απαρατήρητη. Γήινα χρώματα όπως “επιβάλλει” το δόγμα του μοντερνισμού, συμμετρίες και λιτότητα.

³⁵ (<https://www.office48a.eu/dimosieuseis/merged.pdf>)

³⁶ (<https://www.office48a.eu/dimosieuseis/merged.pdf>)

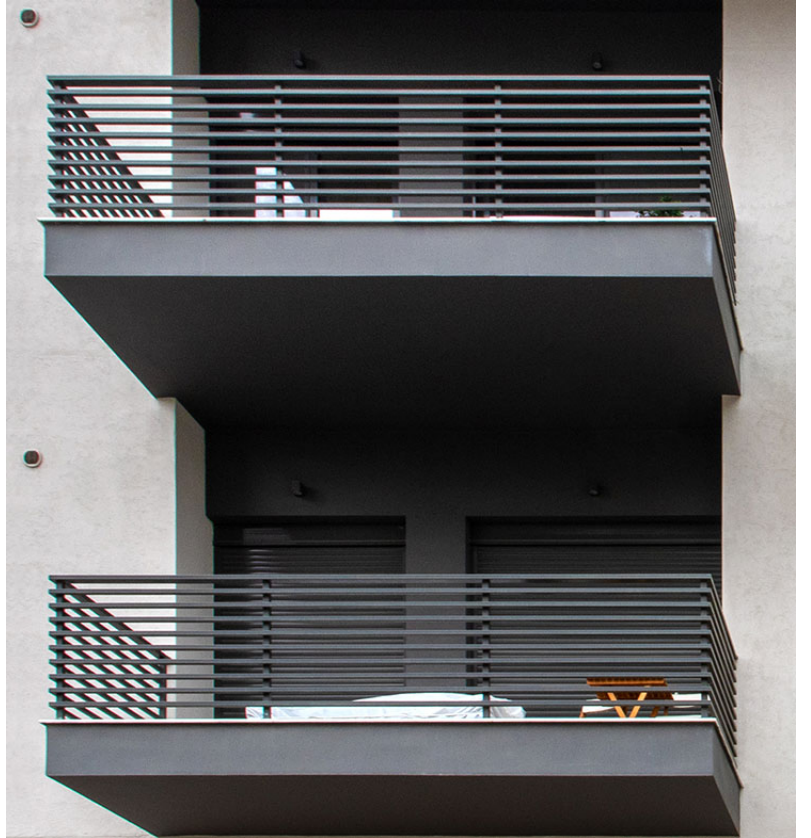
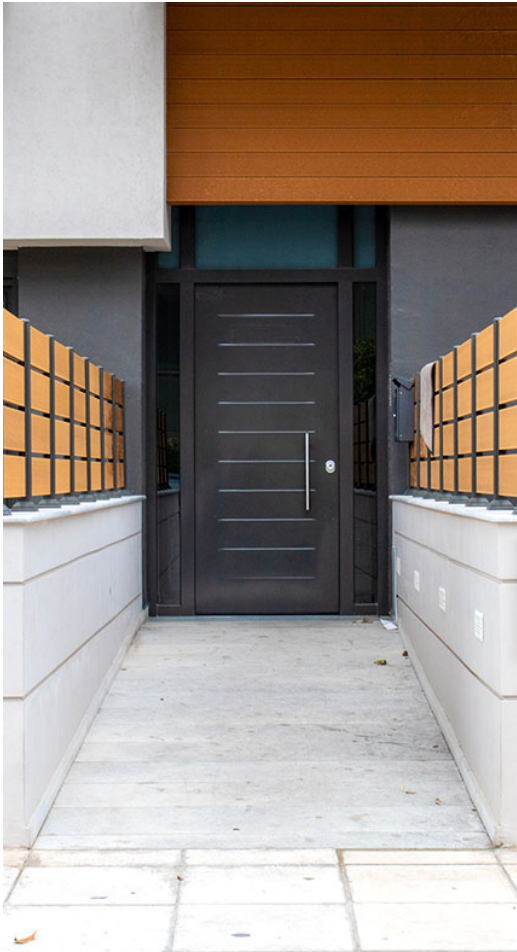
3.10 Πολυκατοικία (Riviera Residence I - Athens Riviera) : Οδός Δοϊράνης 225, Καλλιθέα.

“Τετραώροφη πολυκατοικία, που αποτελείται από εννέα διαμερίσματα.”³⁷ Ανεγέρθηκε το έτος 2020 στην Καλλιθέα, σε γειτνίαση με το Ίδρυμα Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος από τον όμιλο MIBS, “μια εταιρεία με πολυετή εμπειρία στην κατασκευή και πώληση πολυτελών ακινήτων.”³⁸ Ιδιαίτερη κατασκευή, όπου διαφαίνεται η εξελικτική πορεία του μοντερνισμού. Λιτό κτίριο με ιδιαιτερότητες που κάνουν την διαφορά.

³⁷ Riviera Residence I. MIBS Group. <https://www.mibsgroup.com/en/our-property-portfolio/gr/riviera-residence-i/>

³⁸ Riviera Residence I. MIBS Group. <https://www.mibsgroup.com/en/our-property-portfolio/gr/riviera-residence-i/>

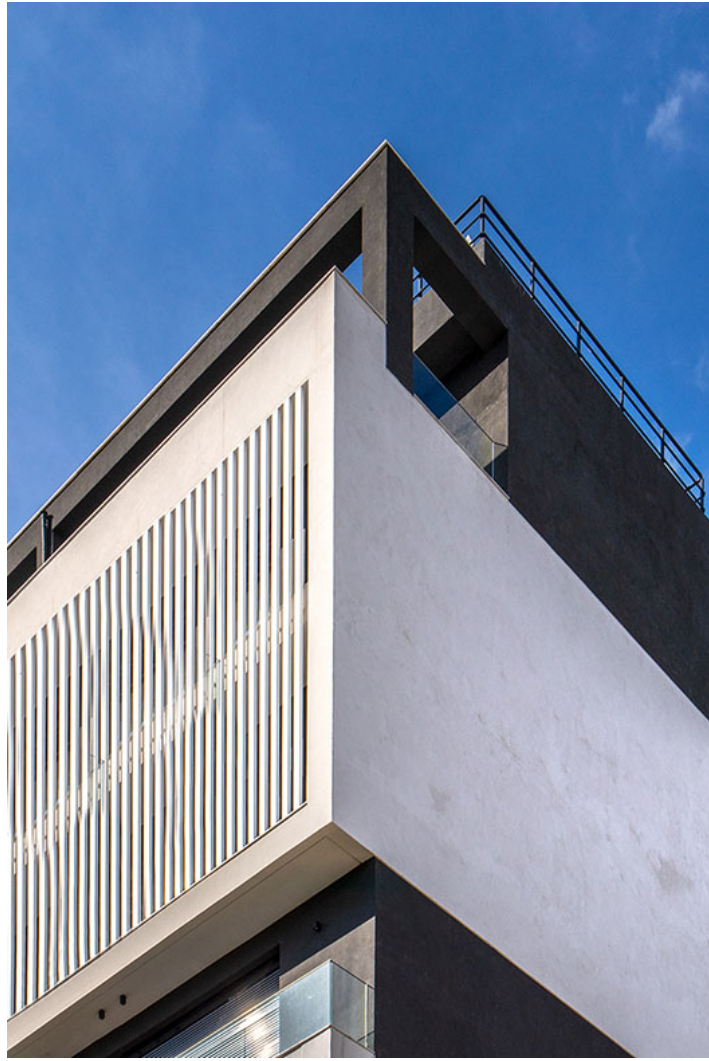

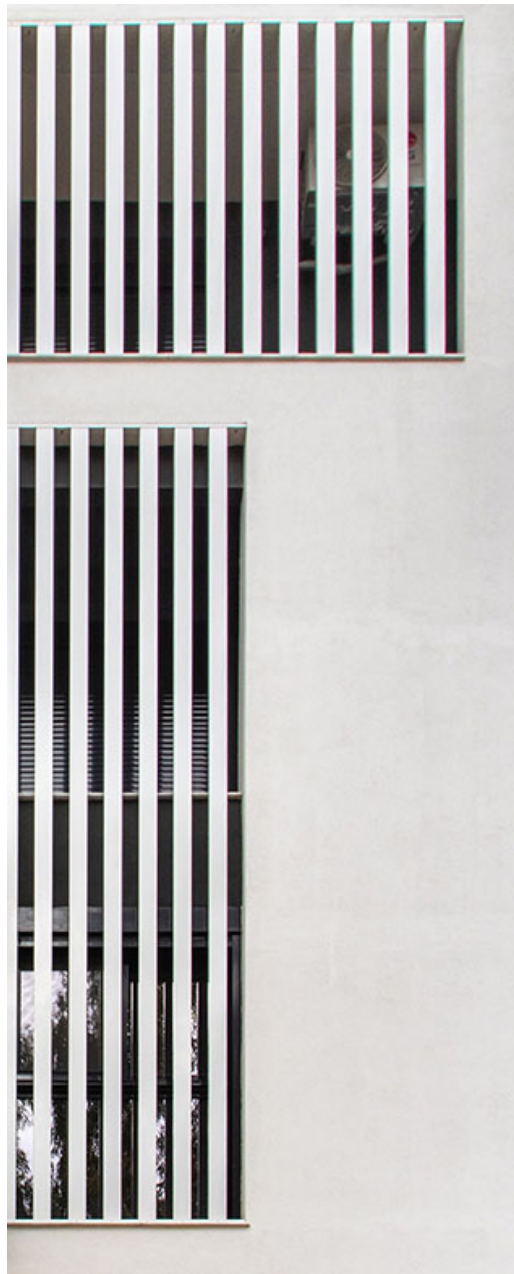
3.11 Πολυκατοικία (Riviera Residence II - Athens Riviera) : οδός Δοϊράνης 230, Καλλιθέα.

Άλλο ένα κατασκευαστικό έργο του ομίλου MIBS. “Μια πενταώροφη μοντέρνα πολυκατοικία που αποτελείται από δέκα διαμερίσματα.”³⁹ Χτίστηκε το 2021 στην Καλλιθέα, πολύ κοντά στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος και την Μαρίνα Φλοίσβου. Στο συγκεκριμένο κτίριο ξεχωρίζουν οι εντυπωσιακές λεπτομέρειες και τα μπαλκόνια όπου περιφράζονται από γυαλί.

³⁹ Riviera Residence II. MIBS Group. <https://www.mibsgroup.com/en/our-property-portfolio/gr/riviera-residence-ii/>

Συμπεράσματα

Κλείνοντας αυτή την πτυχιακή εργασία αντιλαμβανόμαστε πόσο σημαντική ήταν και είναι η μοντέρνα αρχιτεκτονική και η επίδραση που άσκησε στην διαμόρφωση του αστικού Αθηναϊκού τοπίου. Καταλαβαίνουμε επίσης πόσο σπουδαίο κίνημα είναι ο μοντερνισμός στις τέχνες και ειδικότερα στην αρχιτεκτονική που κατάφερε να αντέξει παραπάνω από έναν αιώνα και να πρωταγωνιστεί ακόμα και σήμερα στην αρχιτεκτονική της Αθήνας. Είναι σημαντικό λοιπόν να γνωρίζουμε τον πολιτισμό και την εικόνα της πόλης που ζούμε καθώς τα κτίρια και ειδικά τα μοντέρνα είναι έργα τέχνης μέσα στην πόλη που παράλληλα μας εξυπηρετούν καθημερινά. Μάλιστα, ο Γερμανός αρχιτέκτονας Peter Behrens είχε δηλώσει “Δεν υπάρχει άλλη λύση. Πρέπει να κάνουμε τη ζωή πιο απλή, λιγότερο πολύπλοκη”⁴⁰ και αυτό το έχουμε καταφέρει με την μοντέρνα αρχιτεκτονική.

⁴⁰ Χαραλαμπίδης, Α. (1995). *Η τέχνη του εικοστού αιώνα*. University Studio Press.

Βιβλιογραφία

Αθανασόπουλος, Γ. & Μαχιάς, Γ. *Αρχιτεκτονική Φωτογραφία*.

Αναστασάκης, Μ. MA001.18 Εισαγωγή στον Αθηναϊκό Μοντερνισμό | Introduction to Athenian Modernism. *Grad Review*. Ανακτήθηκε 26/4/23, από <http://www.gradreview.gr/2017/06/introduction.to.athenian.modernism.html>

Ανέστη, Κ. (2018, 8 Ιουνίου). *Ένα κτίριο “καταπλέει” στην Αθήνα*. Το Βήμα. <https://www.tovima.gr/2018/06/08/culture/ena-ktirio-katapleei-stin-athina/>

Αρχιτεκτονικές Επιρροές (<https://greeceparadise.gr/arxitektonikes-epiroes/>)

Αστραπέλλου, Μ. (2018, 7 Οκτωβρίου). *Μοντερνισμός με τον φακό του Εζρα Στόλερ*. Το Βήμα. <https://www.tovima.gr/print/vimagazino/monternismoscrcrcrcrme-ton-fako-lftou-ezra-stoler/>

Γιακουμακάτος, Α. (2018, Δεκέμβριος). *Αθήνα, Μοντέρνα Πόλη και Αρχιτεκτονική*. [Ομιλία]. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Καλλιθέα, Ελλάδα. <https://www.youtube.com/watch?v=YLauqeXqA00>

Δαπόντε, Ε. (2021, 2 Μαΐου). *Το πρώην εργοστάσιο της Παπαστράτος στον Πειραιά έγινε γραφεία που θυμίζουν κάτι από ΗΠΑ - Εντυπωσιακές εικόνες*. Iefimerida. <https://www.iefimerida.gr/design/proin-ergostasio-tis-papastratos-ston-peiraia-egine-grafeia>

Κτίριο Ε (Πρώην Λιθογραφείο Παπαστράτου). ΜΠΑΛΛΙΑΝ ΤΕΧΝΙΚΗ. <https://ballian.gr/project/ppp2/>

Μορφολογία - Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών (http://morfologia.arch.duth.gr/3o_etos/3o_exam_VI/eklektikismos.pdf)

Μπούκας, Δ. (2015). *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950-1967: επιτυχίες και αποτυχίες*. *Σκελετός*. Ανακτήθηκε 26/4/23, από <https://skeletos.gr/2015/03/11/%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%BD%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%1->

[CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-1950-196/](#)

Παναγιώτοπουλος, Ν. (1986). *Φωτογραφία και Αρχιτεκτονική : Μια κρυφή συγγένεια*.

Πανταζόπουλος, Γ. (2018). Πέντε εμβληματικά κτίρια του αθηναϊκού αρχιτεκτονικού μοντερνισμού. *Lifo*. Ανακτήθηκε 27/4/23, από <https://www.lifo.gr/tropos-zois/urban/pente-emblimatika-ktiria-toy-athinaikoy-arhitektonikoy-monternismoy>

Περιοδικό ΦΩΤΟΓράφος. (2016). Η αλφαβήτα των φακών, Shift και Tilt & shift / 4ο μέρος. *Φωτογράφος*. Ανακτήθηκε 2/5/23, από <https://www.photo.gr/reviewstest/%CE%B7-%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%B1%CE%B2%CE%AE%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%86%CE%B1%CE%BA%CF%8E%CE%BD-shift-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84ilt-shift-4%CE%BF-%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82/>

Στίγκας, Θ. (2019). Ezra Stoller - Ο φωτογράφος που ανέδειξε την αρχιτεκτονική φωτογραφία. *Photologio*. Ανακτήθηκε 2/5/23, από <https://www.photologio.gr/megaloi-fotografoi/ezra-stoller/>

Τσιαμπάος, Κ. (2020). Εξωτισμός και Αθηναϊκός Μοντερνισμός. *Archetype*. Ανακτήθηκε 27/4/23, από <https://www.archetype.gr/blog/arthro/exotismos-kai-athinaikos-monternismos>

Χαραλαμπίδης, Α. (1995). *Η τέχνη του εικοστού αιώνα*. University Studio Press.

Ackerman, J.S. *Η Γέννηση της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας*.

Architects & designers in Greece. (2019). *Αθηναϊκός μοντερνισμός, η συνέχεια*. Grad review (issue 04). Ανακτήθηκε 26/4/23, από https://issuu.com/gradreview/docs/grad_issue_4_pages_ld_compressed

Billy. (2013). Η Λεωφόρος Συγγρού. *VintageFiles*. Ανακτήθηκε 4/5/23, από http://vintage-files.blogspot.com/2013/08/blog-post_17.html

Julius Shulman. International Center of Photography.
<https://www.icp.org/browse/archive/constituents/julius-shulman?all/all/all/all/0>

La Prairie. (2020). LE CORBUSIER, LUCIEN HERVÉ και η ουσία της Αρχιτεκτονικής. *iFocus*. Ανακτήθηκε 2/5/23, από <https://www.ifocus.gr/inspirations/art-in-photography/2637-le-corbusier-lucien-hevre?dt=1670103639715>

MLP. (2015). TO EN ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΜΕΓΑΡΟ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ. *MLP Blo-G-Spot*. Ανακτήθηκε 4/5/23, από <https://mlp-blo-g-spot.blogspot.com/2015/12/popbank.html>

Modernism (<https://www.architecture.com/explore-architecture/modernism>)

Piraeus Port Plaza 1. CORE Construction. <https://core-sa.com/el/erga/choroi-grafeion/piraeus-port-plaza/#Gallery>

Riviera Residence I. MIBS Group. <https://www.mibsgroup.com/en/our-property-portfolio/gr/riviera-residence-i/>

Riviera Residence II. MIBS Group. <https://www.mibsgroup.com/en/our-property-portfolio/gr/riviera-residence-ii/>

Εικονογράφηση (Πηγές)

1. <https://www.architecture.com/explore-architecture/modernism>
2. <https://www.yerolymbos.com/el/architecture/%cf%80%cf%81%ce%b5%cf%83%ce%b2%ce%b5%ce%af%ce%b1-%ce%b7%ce%bd%cf%89%ce%bc%ce%ad%ce%bd%cf%89%ce%bd-%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b9%cf%84%ce%b5%ce%b9%cf%8e%ce%bd/>
3. <https://www.offlinepost.gr/2022/05/29/less-is-more-h-allios-oso-to-ligotero-toso-to-per/>
4. <https://www.archetype.gr/blog/arthro/o-feron-organismos-tis-villa-savoye>
5. <https://www.iefimerida.gr/design/sebasmo-istoria-diamerismatotos-mple-polykatoikia>
6. https://www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/Fiche%20minimum%20Marasleion.pdf
7. http://www.culture2000.tee.gr/ATHENS/GREEK/BUILDINGS/BUILD_TEXTS/B34_t.html

8. <https://www.doma.archi/index/projects/spiti-gia-diakopes>
9. http://www.culture2000.tee.gr/ATHENS/GREEK/BUILDINGS/BUILD_TEXTS/B33_t.html
10. https://www.michaelhoppengallery.com/exhibitions/71/overview/#/image_standalone/403
11. <https://www.artsy.net/artwork/ezra-stoller-glass-house-philip-johnson-new-canaan-ct>
12. https://www.artnet.com/artists/julius-shulman/richard-neutra-faia-chuey-residence-1960-8RP1dZC_SiJe9OHimveGjw2
- 13,14. <https://www.yerolymbos.com/el/architecture/%ce%ba%ce%ad%ce%bd%cf%84%cf%81%ce%bf-%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b9%cf%84%ce%b9%cf%83%ce%bc%ce%bf%cf%8d-%ce%af%ce%b4%cf%81%cf%85%ce%bc%ce%b1-%cf%83%cf%84%ce%b1%cf%8d%cf%81%ce%bf%cf%82-%ce%bd%ce%b9%ce%ac/>
15. <https://www.doma.archi/index/projects/moyseio-mpenakh>
16. <https://www.thomasgerasopoulos.com/portfoliogr/arxitektoniki-photografia/>
17. <https://voumvakis.com/portfolio/>

Παράρτημα Α΄

Εικόνα 1

Εικόνα 2

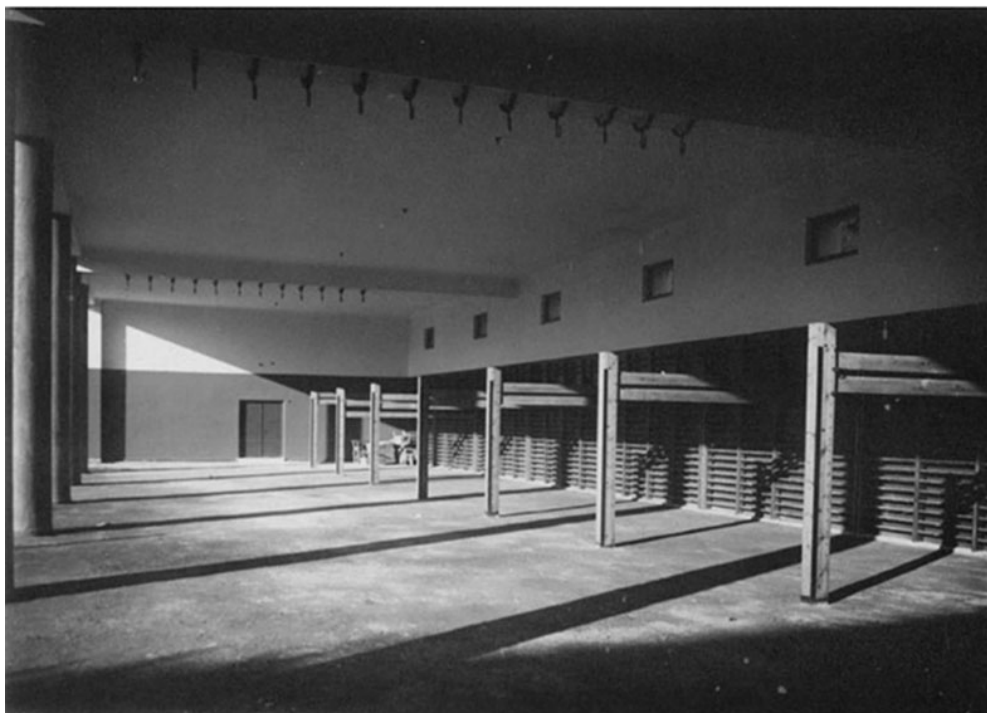
Εικόνα 3

Εικόνα 4

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Εικόνα 7

Εικόνα 8

Εικόνα 9

Εικόνα 10

Εικόνα 11

Εικόνα 12

Εικόνα 13

Εικόνα 14

Εικόνα 15

Εικόνα 16

Εικόνα 17